

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ Антонъ Борлаковъ.

Д. Таскевъ — с. Рашка-Градица (Кюстендилско).

Училището като разсадникъ на хигиенични навици.

Петдесетъ години вече живѣе нашиятъ народъ свободенъ животъ. Действуватъ върху него много фактори за възпитанието му. Резултатитѣ обаче, сж нищожни.

Останало е надире и хигиеничното възпитание на нашия народъ. Нѣма у българина трайни и добри хигиенични навици. Иначе не можемъ си обясни пренебрежението къмъ личната хигиена и на гражданина, и на селянина; не можемъ си обясни равнодушието у всички къмъ обществената хигиена.

Държавата, окръжията и общинитѣ харчатъ много сръдства за издържане дирекция за народното здраве, окръжни, околийски и общински лѣкари и фелдшери. Въ селищата се уреждатъ хигиенични комисии. Но всички по различни причини, оправдателни и неоправдателни, никаква полезна дейность не вършатъ. Лѣкари и фелдшери въ града рѣдко, а въ село никакъ не се явяватъ да държатъ сказки народу, съ които да му обяснятъ съ прости, но искренни думи вредата за здравето на настоящето и бждеще поколения отъ неизпълнение хигиеничните правила. А тѣ сж най-компетентни да говорятъ по тоя въпросъ. У насъ канцеларизмътъ и бюрократизмътъ дълбоко сж заседнали. Всѣки мисли, че е изпълнилъ задълженията си, като е издалъ окръжни и наредби до подведомственитѣ си, а последнитѣ — обявления и заповѣди до народа, които той не чете и малко изпълнява, или изпълнява само поради страхъ отъ глоба. Нѣма дълбоко разбиране на заеманата длъжность. Всѣки иска и говори, че другитѣ сж длъжни, а за своитѣ задължения не мисли. Народътъ е длъженъ да дава, а ние . . . ние не сме длъжни нему нищо.

Не, докато така се разсждава, народътъ ни ще тъне въ невежество, ще се изражда, ще се ширятъ между ни епидемии. Крайно време е вече да се разбере, че задачата на лѣкари и фелдшери е не само да лѣкуватъ болни, а и да учатъ народа да се пази отъ заболяване чрезъ редовенъ, хигиениченъ и трезвенъ животъ. Наистина, професията и материалното положение на мнозина не позволява тѣ да живѣятъ по правилата на хигиената, макаръ добре да познаватъ и разбиратъ тия правила, но, мисля, вѣрно е и това, че всички могатъ да си уредятъ по-приятенъ и по-здоровословенъ животъ, стига да сж насадени у тѣхъ добри хигиенични навици. Тогазъ училището ще се строи и урежда не така, както въ миналото; въ работилницата и работната стая ще се уредатъ приспособления, които ще запазватъ на работниците здравето; двороветъ нѣма да бждатъ торници и нужници; улицитъ нѣма да сж потънали въ мръсотия; общественитъ заведения, поради претенциозната публика, ще бждатъ уредени споредъ изискванията на хигиената. Следователно, нужно е да насадимъ у всѣки българинъ добри и трайни хигиенични навици. Да се разбере туй, да се трасиратъ пѣтищата, по които ще се постигне тая целъ и да се действава отъ всички фактори, които иматъ възпитателно значение, съ преданность, постоянство и упоритость.

Училището, като възпитателенъ факторъ, е длъжно да направи всичко възможно въ това отношение. То трѣбва да бжде не само образователенъ, но и възпитателенъ институтъ. Учителството трѣбва да разбере, че знанията, които отрупватъ паметъта, безъ да въздействуватъ върху сърдцето, волята и характера на детето, безъ да сж въ свръзка съ живота, нѣматъ никакво значение. Учители, които въ своята работа се стараятъ да втѣлпяватъ въ главитъ на ученицитъ си повече и по-разнообразни знания, не вършатъ голѣма работа.

Въ всички степени на нашето училище се преподава антропология и хигиена, но така сухо, така безинтересно, че ученицитъ никаква полза не извличатъ отъ тоя предметъ. Граждани, завършили срдно училище, не познаватъ човѣшкия организъмъ, не познаватъ функциитъ на различнитъ органи, не познаватъ доброто и зло влияние на хранитъ и напиткитъ върху тѣхъ, нѣматъ, най-после, никакви хигиенични навици. Училището не е действувало въ това отношение. Мнозина учители оправдаватъ бездействието си съ безучастното държане къмъ учителъ и училище на семейството, общината, обществото. Наистина, последнитъ малко съдействуватъ на първитъ. Но учителството не може да очаква много отъ невежи семейства, община, общество. Учителството трѣбва да се проникне отъ възпитателнитъ цели, които приследва училището; да използва всичко, което може да въздействува възпитателно върху ученицитъ,

да действа въсѣкога и на всѣкжде съ вѣра, постоянство и упоритостъ. Да поддържа връзки съ семейството, общината и обществото и да употребява всичко, което му е възможно и тукъ, за да не се руши онова, което той гради въ училището. Нападки и присмѣхи ще срещне, може би, често и на много мѣста, но тѣ да го не стѣсняватъ, да го не смуцаватъ. „Има едно най-позорно стѣснение, казва Гр. Петровъ. То е да се стѣснявашъ и срамишъ, когато те подиграватъ глупави и развалени хора. Младежъта много пжти страда отъ това стѣснение.“

Училището може много да допринесе за насаждане у бждещитѣ граждани добри хигиенични навици. Трѣбва само да се действа, както казахъ, съ настойчивостъ отъ началото до края, отъ всички, въсѣкога и всѣкжде съ еднаква упоритостъ.

Ето моята лична практика отъ редъ години насамъ по разглеждания въпросъ:

1. За личната хигиена.

Въ началото на учебната година съ обстойна беседа, изпѣстрена съ примѣри, внушавамъ на ученицитѣ, че трѣбва и е нужно да бждатъ винаги чисти — чисти да имъ бждатъ тѣлото и дрехитѣ, както и коситѣ имъ винаги ниско да бждатъ остригани. Следъ туй всѣка сутринъ правя на класа си прегледъ.¹⁾ Единъ день въ месеца свободното време отреждаме за стрижене съ училищната машинка.²⁾ Стриженето върши единъ по-опитенъ ученикъ отъ класа. То е бесплатно.

При прегледа винаги обръщамъ внимание на облѣклото. То трѣбва да бжде закрѣпено, закопчено, незацапано, неизкалено. Като дежуренъ учителъ, позволявамъ на ученицитѣ свободно да играятъ по двора, дори и да падатъ по земята. Щомъ бие, обаче, звънецътъ, тамъ кждето сж, взаимно си изчукватъ дрехитѣ и тогазъ дохождатъ предъ входната врата, нарежатъ се и влизатъ вжтре.

Отвреме-навреме правя прегледъ на краката. Пролѣтъ, когато мнозина обичатъ да ходятъ боси, бдя краката да сж винаги добре измити. Бдя сжщо и върху чистотата на зжбитѣ.

Много ученици не държатъ въ изправностъ учебниците и учебнитѣ си потрѣби. По тѣхъ тѣ обичатъ да рисуватъ, да копиратъ, да се подписватъ — изобщо да драшатъ. Бдя и надъ учебниците и тетрадитѣ и не позволявамъ да се пише

1) За да може въ прогимназията класниятъ наставникъ да прави сутрешенъ прегледъ, при изработване седм. разпределение на уроцитѣ нему да се дава първия часъ въ класа му

2) Въ всѣко училище трѣбва да има машинка за стрижене коса. Такава е особено необходима за селскитѣ училища. Учителътъ може да намѣри срдѣства, стига да пожелае.

по тѣхъ нищо непотрѣбно. Така, мисля, ще се създаде у ученика навикъ да лази книгата си, каквато и да е тя.

При поддържане личната ученикова хигиена учителят трѣбва да бжде подпомогнатъ и поддържанъ и отъ майката. Той трѣбва да се среща съ нея, да ѝ разяснява, да я убеждава, че и тя трѣбва да бжде настойчива къмъ чистотата на детето си. Така училището и семейството взаимно ще се подпомагатъ, допълнятъ и, макаръ и бавно, ще насаждатъ у детето навики за поддържане тѣлото, облѣклото и учебниците му въ чистота и редъ.

Не трѣбва да се забравя, разбира се, че примѣрътъ на учителя и въ това отношение ще бжде отъ първенствующе значение.

2. За хигиената въ учебната стая, коридора, двора и пр.

Много учители мислятъ, че да се поддържа чистотата и реда въ училищното здание, двора и пр. е длъжностъ само на училищния слуга. За това и не сж придирчиви, когато ученицитѣ внасятъ въ учебнитѣ стаи калъ, когато хвърлятъ по подоветѣ хартийки, отрѣзки, черупки и др. т. — училищниятъ слуга е длъженъ да изчисти после всичко. Грѣшатъ тѣзи учители!

Още отъ първата година трѣбва да се внуши на децата, че *училището е тяхенъ домъ*, че отъ чистотата редътъ и украсата му ще зависи тѣхното здраве и учение. Като тѣхенъ домъ, тѣ сж длъжни да бдятъ за чистотата му, да се грижатъ за реда и украсата му.

Освенъ ежедневното метене, палене на печкитѣ, донасяне вода и рѣзване дърва, всичко друго, каквото могатъ да свършатъ ученицитѣ, трѣбва да го свършатъ. Наистина, нѣкъде и трудности ще срещнатъ, но ще ги преодолеятъ. Това нѣма що да смуцава учителя. Той само трѣбва да следи ученицитѣ да се не преуморятъ, да се не простудятъ, да се не убиятъ. Тия трудности при чистене училището ще заставятъ ученицитѣ въ бъдаше да бждатъ внимателни къмъ чистотата му.

Придържайки се къмъ горнитѣ положения, въ нашето основно училище отъ редъ години насамъ почистването на училищното здание есенъ става така:

До започване на учебната година учил. настоятелство наема работници, които извършватъ ремонта на училището — извършватъ всичко, което ученицитѣ не могатъ да свършатъ.

Въ началото на октомврий, когато почти всички ученици сж прибрани, презъ трудовата седмица, по решение на учителския съветъ, се извършва първомъ следното: Изнася се цѣлата училищна покъщнина на училищния дворъ. Следъ туй ученицитѣ отъ цѣлото училище се разпредѣлятъ на групи отъ по две смѣни. Всѣка група има своя задача. Така: !

група ще вароса училищното здание, II група ще измие прозорците, III група ще измие подоветъ, IV група ще измие, внесе и нареди покъщината. Всѣки група има ръководителъ учитель. Така разпредѣлени и вѣщо ръководени ученицитѣ, безъ да се преуморятъ, изчистватъ училището само за два дни, както никой простъ работникъ не би го изчистилъ. Едновременно съ това на учащитѣ се държатъ беседи за чистотата въ училището, дома и двора. Напътватъ се сжщо постоянно, какъ по-леко, по-бързо и по-хубаво да свършатъ работата си.

Следъ като се почисти учил. здание, почиства се и училищниятъ дворъ.

Тѣй презъ трудовата седмица ученицитѣ придобиватъ известна сръчностъ, която е много важна за селскитѣ деца. Наистина, изпитватъ децата малко трудностъ, но тя минава въ форма на игра. А следъ свършване на работата ученицитѣ, като погледнатъ блѣсналото се здание, изчистения дворъ и чиститѣ учебни стаи, радватъ се, че всичко това е плодъ на тѣхния детски трудъ и се стремятъ по дълго да запазятъ тая чистота.

После редътъ, чистотата въ учебната стая на класа си азъ съмъ поддържалъ така:

Следъ трудовата седмица единъ день опредѣлямъ за украса и установяване редъ въ класа. Картинки, календари, рисунки, списъци, програми — всичко, което може да служи за украса на учебната стая и каквото е нужно да бжде изложено въ нея, се поставя отъ ученицитѣ, заедно съ мене, на опредѣлено мѣсто. Покриваме масата съ обвивни листове, поставяме я на мѣстото ѝ, а до нея стола. Разбира се отъ всички, че всѣкога тя и столътъ на това мѣсто ще сж. Изработваме следъ туй правила за редовното поддържане реда и чистотата въ учебната стая. Понеже класътъ ми е малочисленъ, дежурниятъ ученикъ ще бжде и *хигиенистъ*. Той ще дохожда сутринъ по-рано. Съ специаленъ парцалъ ще изчиства преди всичко праха отъ покъщината, прозорцитѣ, масата, картитѣ, картинитѣ и пр. Ще следи зорко презъ цѣлия день въ класната стая да не се внася калъ, да не се хвърлятъ огризки, хартийки и пр., дървата да не сж разхвърлени около печката, а винаги да бждатъ добре наредени подъ нея или въ жгъла до нея.

Есень, докато има цвѣта, на масата има чаша съ малкъ букетъ. Напролѣтъ ще прѣдължимъ сжщото*).

*) Въ училища, на които училищниятъ слуга живѣе въ училището добре би било въ всѣки класъ да има по нѣколко саксии съ цвѣта. Тѣ ще служатъ за украса и нагледно обучение. Ще се отгледватъ презъ учебното време отъ ученицитѣ. Презъ зимнитѣ празници и ваканции ще се отопляватъ въ една стая отъ учил. слуга, а могатъ да се поливатъ отъ дежурни ученици.

Понеже печката ни есенесъ не бѣше боядисана, заведохъ съ ученицитѣ си разговоръ:

— Деца, както виждате, печката ни е изцапана, ръждива. Ако я оставимъ такава, презъ цѣлата зима ще грози стаята ни. Желаете ли да я почернимъ, да я направимъ нова?

— Желаетъ, господинъ учителю, бѣше единодушниятъ имъ отговоръ.

— А знаете ли какъ се почерня печка?

— Не! отговориха всички.

— Тогазъ да останемъ въ училището утре следъ обѣдъ само единъ часъ. Ще почернемъ нашата печка и така ще научите, колко леко става това.

На другия день, сѣбота, следъ обѣдъ всички ученици бѣха преди мене въ училището и чакаха. Подъ мое ръководство тѣ сами приготвиха боята, измазаха и излъскаха печката. Напалихме я следъ туй съ хартийки и нѣколко трески, за да се измерише.

— Имате ли повече отъ тая боя, господинъ учителю. Искаме да боядисемъ печкитѣ си и дома. То било много проста работа, а ние до сега не го знаехме.

— Нѣмамъ, деца. Въ града има въ всѣки бакалинъ. Парчето струва само единъ левъ. Поръчайте на бащитѣ си да купятъ. Съ единъ левъ и малко трудъ всѣки може да почерни печката си, да я направи нова, да краси, вмѣсто да грози, стаята ви. Знайте още, че чрезъ боята печката се запазва отъ ръжда и така може да ни служи повече години...

Когато забележа, че стѣклата на прозорцитѣ сѣ зацапани, нареждамъ ученицитѣ да донесатъ парцали и само за половинъ часъ подъ мое ръководство тѣ сѣ чисти, прозрачни, като бистра изворна вода.

Така поддържамъ реда и чистотата въ учебната стая.

За подържане пѣкъ реда и чистотата въ коридора, двора, и нужника, по решение на учителския съветъ, въ помошь на дежурния учителъ се даватъ ежедневно отъ всѣки класъ по единъ *санитаръ*.

Чрезъ такава дейность, мисля, ще могатъ да се вкоренятъ у децата добри хигиенични навици. Трѣбва да се действува само *постепенно настойчиво* и съ *уверитостъ*. Действувайки така отъ постѣпване на детето въ училището до излизането му изъ него, като зрѣлъ мъжъ, ние смѣло можемъ да кажемъ, че тоя мъжъ е съ вкоренени хигиенични навици, който ще пренесе въ бащиното и свое семейство въ града, въ село или въ колибата.

Така чрезъ училището и учителството *ще сѣдействува* за хигиеничното възпитание на народа ни, за укрепване здравето му, за продължение живота му, за запазване мощта му.

Ив. Петковъ — Ломъ.

Бележки върху изразителното четене.

Методиката на езикознанието днесъ е реформирана съобразно новитѣ дидактични принципи. Обучението по четене — едно отъ най-важнитѣ срѣдства за постигане целта на езикознанието — отбелязва значителенъ успѣхъ въ приложбата на тия принципи. Въпреки това, обаче, съ особени резултати по четене не можемъ да се похвалимъ: нашитѣ ученици не четатъ добре. Види се, обучението по четене още не се води напълно методично: все нѣкои нѣща въ учебната практика по четенето не сж достатъчно ясни.

Доскоро четивата се разработваха повече обяснително — да се узнае и схване отъ ученицитѣ вѣрно съдържанието, прокаранитѣ мисли. Нѣкои даже така разработваха четивата, щото постигаха задачи, чужди на четенето. Обръщало се е по-малко внимание на гласовото изричане при четенето.

Когато четемъ, ние правимъ съ гласа си, споредъ съдържанието на четивото, различни издигания, снишавания извивки; така гласовото четене се доближава до живата, обикновената речъ. *Такова четене е изразително.*

Нѣкои учители, следъ като разработятъ известно четиво откъмъ съдържание, преминаватъ веднага къмъ упражнение въ четенето, безъ да се преследватъ опредѣлени задачи. Това е грѣшка. Потрѣбна е отдѣлна разработка на четивата и откъмъ техника и откъмъ стилъ.

Изразителното четене е свързано съ правилното действие на говорнитѣ и дихателнитѣ органи. То кара четеца да се проникне не само отъ главнитѣ и второстепенни мисли на четивото, а и отъ най-тънкитѣ му подробности, за да ги изрази вѣрно съ жива речъ. Отъ друга страна, много трудни мѣста при четенето можемъ да разберемъ добре само, когато ги прочетемъ изразно. Най-сетне, чрезъ това четене, като обогатяваме ученицитѣ си съ думи, хубави и картинни изрази, подготвяме ги да разказватъ хубаво, свободно и самостоятелно прочетеното.

Обучението по изразително четене може да започне съ упражнения, които ще спомогнатъ на четеца да управля дъшането си, да умѣе да държи въ дробоветѣ си голѣмъ запасъ въздухъ. Този последния му е необходимъ, както за правилното произнасяне на звуковетѣ, така и за резонанцията имъ. Когато на време четецътъ е успѣлъ да вдѣхне достатъчно въздухъ, ще може да образува не само силни, но и красиви звукове. Тия упражнения, за препоръчване е, да се започнатъ още въ долнитѣ отдѣления. Въ по-горнитѣ, пъкъ и

прогимназията, трѣбва да се препорѣчватъ на ония ученици, които сж изостанали назадъ въ произношението.

За да бжде разбрана речѣта ни отъ ония, които ни слушатъ, когато говоримъ, ние се спираме на известни мѣста — правимъ почивка или паузи. Ала да знаемъ пѣкъ, кжде трѣбва да се спираме при четенето на писаната речъ, поставяме препинателни знаци — видими показатели на паузитѣ. Тѣзи знаци отбелѣзватъ не само почивкитѣ, а и интонацията. Ще рече, всѣки препинателенъ знакъ трѣбва да се изпълни съ съответенъ тонъ. Паузитѣ, отбелязани съ препинателни знаци, сж съвсемъ необходими при изразителното четене. Иначе, ние бихме изчели всичко наведнажъ и никой нищо не би ни разбралъ! Нѣщо повече — пауза се явява необходима и при всѣки *словораздѣлъ*; тия паузи не се отбелязватъ съ никакви знаци. За паузитѣ, неотбелязани съ препинателни знакове, трѣбва да се помни, че при изговарянето на простото изречение малка пауза се прави между подлежащото и сказуемото или между тѣхнитѣ сфери: ако главнитѣ части иматъ пояснения, тогава опредѣленията се четатъ заедно съ опредѣляемитѣ думи, а допълненията и другитѣ пояснения на сказуемото — заедно съ последното. Предлозитѣ и съюзитѣ пѣкъ се четатъ заедно съ думитѣ, къмъ които се отнасятъ.

Макаръ да сме успѣли да спазваме тия условия при четенето, все пакъ последното може да не изразява точната смисълъ, вложена въ известно четиво. Това е така, защото, когато изговаряме отдѣлнитѣ изречения, ние не подчертаваме, не наблѣгаме, тъй да се каже, на ония думи, които сж носители на смисълъта на отдѣлнитѣ изречения. Да наблѣгнемъ съ гласа си при четенето на такива думи — това значи да спазимъ *логическото ударение*. Отъ правилното и решително разхвърляне на логическитѣ ударения зависи изразителността на речѣта, нейното по-лесно възприемане отъ слушателитѣ.¹⁾ Намирането на логическото ударение е мжчна работа: за това е необходимо да се знае точния смисълъ не само на отдѣлното изречение, а и на предходнитѣ и последующитѣ изречения, които иматъ връзка съ него. Четецътъ трѣбва да е прозорливъ — върно да се схваща мисълъта и да я подчертава сполучливо. Колкото се отнася до обяснението на логическото ударение предъ ученицитѣ, всѣки учителъ може да си послужи съ подходящъ примѣръ, като тоя: „Ти казвашъ сериозно това“. Това изречение, изказано по различни начини — споредъ логическото ударение — добива различна смисълъ. Трѣбва да се помни: всѣко изречение, като се промѣни логическото ударение: измѣня и смисълъта си; въ всѣко изречение има само една дума съ логическо ударение.

¹⁾ О. Е. Озаровска — Етюди по художествено четене — Б. Маврогановъ (стр. 6)

Въ четивата изобщо е застъпена художествена речъ. Авторътъ на художественото произведение излива най-разнообразни свои настроения и чувства. Когато четемъ такова произведение, ние не можемъ да останемъ хладнокръвни къмъ вложенитѣ въ него мисли и чувства: нашето сърце трѣбва да бие въ унисонъ съ това на поета. А това наше участие съ чувствата си, съ настроенията си при четенето на художественото произведение, ще ни помогне да изразимъ живо — като свои — съ гласа си душевнитѣ състояния, скрити въ печатнитѣ редове. Въ известна смисълъ ние трѣбва да преживѣемъ съдържанието на четивото и по такъвъ начинъ да се доближимъ до вдъхновението на писателя. За да можемъ да изпълнимъ това, трѣбва отъ една страна да се анализира внимателно четивото, отъ друга страна — да се откриятъ вложенитѣ въ него красоти, да се разясни настроението при отдѣлнитѣ случаи и общото такова, съ което е пропито цѣлото четиво, да се проследи, какъ се промѣнява настроението.

При четенето трѣбва да се изразятъ най-разнообразни прояви на човѣшката душа: радостъ, шега, униние, тъга, скръбъ и др. Какъ можемъ да изразимъ тия разнообразни душевни състояния съ подходяща интонация? — За ржководство въ такива случаи може да ни послужи най-добре начинътъ, по който ние изразяваме собственитѣ си преживвания.

Писаната речъ е въ сбита форма и съ това много се различава отъ устната. Когато се чете писана речъ, трѣбва да се чете така, че да има достатъчно време както чететътъ, така и слушателятъ да си представятъ прочетеното. При изразителното четене изобщо трѣбва да четемъ по-бавно, като се съобразяваме съ вида на четивото и съ различнитѣ мѣста въ съдържанието. Нашитѣ ученици много грѣшатъ съ това отношение: тѣ четатъ много бързо. Противъ този недостатъкъ учителитѣ трѣбва да се борятъ, като привикватъ ученицитѣ си често къмъ по-бавно четене.

Човѣшката речъ е синонимъ на музиката. И едната и другата иматъ едни и сѣщи елементи: височина, сила и дължина на тона, тембъръ и т. н. Отъ тази страна погледнато, мелодичността на гласа се явява главенъ, сѣщественъ елементъ на изразителното четене. Само по себе си се разбира, че напълно изразително ще може да чете само човѣкъ, който е разработилъ своя гласъ, както е това при пѣнието.

Нашитѣ ученици сѣ, обикновено, съ неразработени гласове. Мнозина отъ тѣхъ даже не четатъ съ естественъ гласъ било поради това, че не сѣ упражнявани въ изразителното четене, било поради стѣснение или други причини. Човѣкъ трѣбва съ време да обърне внимание на мелодичността на гласа си — да го упражни и разработи. Мелодичностъ на гласа може лесно да се постигне, ако ученицитѣ сѣ надарени

съ. благозвучни гласове; не трѣбва, обаче, да се отчайватъ и ония ученици, които иматъ неразработени гласове. На такива ученици трѣбва да се разяснява, че съ систематични упражнения въ гласово четене могатъ да достигнатъ добри резултати — да откриятъ такива качества на гласа си, каквито тѣ не сж мислили, че притежаватъ.

Въ учебната практика често и опитниятъ учитель срѣща затруднения въ обучението по изразително четене. Защото той трѣбва да разучи основно четивото и откъмъ съдържание и откъмъ стилъ и форма. Потрѣбно е следъ това, споредъ четивото, да умѣе да съчетае и изпълни редъ условия, необходими при изразителното четене. Най-после, като се съобразява и съ възрастъ на ученицитѣ, ще трѣбва да дава самъ примѣръ на образцово четене и да ги напѣтва да четатъ изразително сами — безъ чужда помощъ.

За практиката при изразителното четене особени правила и схеми мжно могатъ да се дадатъ. Въ голѣма степенъ успѣхътъ въ това обучение ще зависи не само отъ теоричнитѣ познания, но и отъ езиковата култура на учителя изобщо. Въ таквъ смисълъ при изразителното четене се открива широко поле за личенъ погледъ и за изразъ на индивидуаленъ вкусъ.

Н. Михаловъ — Казанлъкъ.

Училището и семейството.

За училището и семейството е писано много пжти, но въпросътъ е отъ такава важность, че трѣбва често да се изтъква неговото значение за възпитанието на нашата младежъ.

Семейството и училището сж двата най-важни фактори за възпитанието и образованието на децата. Тѣ трѣбва взаимно да се подпомагатъ, да полагатъ еднакви грижи, да употребяватъ еднакви срѣдства за правилното развитие на младежъта. Връзката между тѣхъ трѣбва да бжде постоянна, за да не се руши отъ семейството това, което училището гради. Тази връзка се поддържа *чрезъ срещитѣ*, които учителитѣ иматъ съ родителитѣ на ученицитѣ, като ги повикватъ въ училището и рефериратъ предъ тѣхъ по различни въпроси изъ областта на възпитанието, или *чрезъ посещенията на учителитѣ въ домоветѣ на ученицитѣ*.

Когато училището и семейството сж въ тѣсенъ контактъ, тогава въздействието върху ученицитѣ е по-ефикасно и по-резултатно.

За тази цель въ нѣкои градове на нашето отечество сж основани и *родителско-учителски дружби*. Основанъ е и

Родителско-учителски съюзъ въ София, който издава редъ интересни книжки върху възпитанието на нашитѣ деца.

Учителтъ трѣбва да засили дейността си въ това направление. Всѣки учителъ билъ въ село или градъ трѣбва непременно най-малко два пѣти презъ годината да посети домоветѣ на своитѣ ученици: въ началото на учебната година и презъ пролѣтъта. Ако може повече пѣти да посети домоветѣ на нѣкои ученици, особено на ония въ слабъ успѣхъ и лошо поведение, толкова по-добре.

Когато учителтъ отиде въ дома на ученика, той ще се запознае непосредствено съ условията, при които неговиятъ възпитаникъ живѣе, съ срѣдата, при която е той поставенъ да работи. Ще се запознае по отблизу съ неговитѣ родители, съ по-големитѣ или по-малкитѣ му братчета и сестричета, а така сѣщо и съ другитѣ членове на това семейство. Това ще даде възможностъ на учителя да изучи индивидуалнитѣ особености на всѣки ученикъ и да се съобразява съ тѣхъ при обучението. Тукъ учителтъ ще има най-големата възможностъ да се срещне и разговаря по-надълго съ бащата и майката на детето. Тукъ той може да повдигне и разисква много педагогически въпроси и да даде кратки съвети на родителитѣ относно възпитанието на децата имъ. Той трѣбва да внуши на родителитѣ, че, когато се завръща детето отъ училището, първиятъ въпросъ на майката или бащата къмъ него трѣбва да бѣде: „Имашъ ли зададена работа отъ учителя?“ То трѣбва да извърши преди всичко нея и тогава да се кара да имъ поможне въ домакинската работа. Родителитѣ живо трѣбва да се интересуватъ, какво е правило детето имъ презъ деня въ училището. По-интелигентнитѣ родители би трѣбвало да преглеждатъ работата на децата си и, ако могатъ, да ги улжтватъ да извършватъ по-добре зададената работа. Тѣ трѣбва сѣщо да подканятъ винаги ученика, щомъ е свободенъ, да чете отъ учебницитѣ, отъ нѣкое детско списание или друга интересна детска книжка.

Учителтъ може да даде улжтвания, какъ родителитѣ могатъ да премахнатъ нѣкои пороци у децата, какъ могатъ да се пробудятъ хуманни чувства — милосърдие, състрадание и др., какъ могатъ да се създадатъ добри навици у тѣхъ и т. н. И още колко много други въпроси изъ областта на възпитанието може да разгледва и разяснява той съ родителитѣ на своитѣ възпитаници. . . Явно е, че учителтъ има широко поле за работа въ семействата, като посещава домоветѣ имъ.

Всичко това ще въздействува върху ученика. Детето ще знае, че това, което върши въ училището, ще бѣде съобщено на родителитѣ му отъ учителя, а това, което върши въ къщи, ще бѣде съобщено на учителя отъ родителитѣ му.

Родителитѣ трѣбва да се привлѣкатъ и въ училището. Желателно е, учителѣтъ да интересува родителитѣ и да ги убеди да го посещаватъ понѣкога въ часъ, когато преподава. Нека детето бжде изпитано въ присѣдствіето баща си или майка си.

Срещитѣ на родителитѣ съ учителитѣ въ училището трѣбва да ставатъ колкото е възможно по често презъ годината. Учителитѣ могатъ да рефериратъ предъ тѣхъ поредица въпроси изъ областта на семейното и училищното възпитание. Въпроситѣ трѣбва да бждатъ изложени ясно и достъпно за разбирането на всички. Тѣ трѣбва да потикватъ слушателитѣ да участвуватъ въ разискванията.

Освенъ това, всѣки учителъ съ отдѣлението си може да приготви по една-две детски забави за родителитѣ на ученицитѣ си. Такива забави — утра, вечеринки и дневки — могатъ да се даватъ и отъ цѣлото училище срещу такса въ полза на беднитѣ ученици, на детската библиотека и др.

Забавитѣ, както и родителско-учителскитѣ срещи въ училището и вънъ отъ него, непринудено и неусѣтно създаватъ тѣсни връзки между училището и семейството. Чрезъ тѣхъ ще се спечели сътрудничеството и подкрепата на семейството въ всички добри и полезни училищни начинания.

Въ тая областъ у насъ има широко девстено поле за ползотворна дейность. За нея и селскитѣ и градскитѣ учители трѣбва да посветятъ повече сили и грижи, ако искатъ достойно да изпълнятъ дълга си като възпитатели.

Хр. Лучниковъ — Габрово.

За строежа на училищнитѣ здания.

Въпросътъ за трудовитѣ условия, при които учителѣтъ работи почти цѣлъ животъ, а ученицитѣ презъ най-критичната възраст на своето развитие, още не е сполучливо и окончателно разрешенъ.

Негодността и недостатъчността на училищнитѣ ни помѣщения не престава да занимава дейцитѣ по народната просвета, а най-вече — учителството, понеже то е, което всѣкидневно изпитва лошата трудова обстановка и изнемогва предъ неумолимата действителность, отказваща му удобно мѣсто да разгърне силитѣ си за плодотворна работа и да гарантира по-трайни резултати отъ усиления му трудъ.

Споредъ речта на г. министра на нар. просвѣщение, произнесена въ Нар. събрание по случай гласуването на бюд-

жета на М-то за 1926/1927 г., а също и споредъ статистическите данни и заключението, което дава Учебният комитетъ въ доклада си за състоянието на основното образование презъ 1924/25 уч. год., нашитѣ народни училища по отношение помѣщенията си далечъ не отговарятъ на изискванията за истинска нормална училищна работа: много още има да се желае, додето се стигне до по-сносно положение, което ще позволи да се започнатъ интензивни и плодотворни учебни занятия.

Даннитѣ въ поменатия докладъ показватъ, че първоначалнитѣ училища се помѣщаватъ въ 3857 обществени здания, отъ които 1774 сж годни, 980 полугодни (ще станатъ годни съ поправка) и 1103 негодни за училища.

Освенъ това, има 1038 наети частни здания, отъ които 96 годни и 942 негодни.

Общиятъ брой на обществ. и частни здания за първон. училища възлиза на 4895; отъ тѣхъ 1870 годни, 930 полугодни и 2045 негодни, следователно 41% негодни за учебни заведения.

Зданията на прогимназитѣ и пълнитѣ основни училища (първон. и прогимн. заедно) сж още въ по-незавидно положение.

Броятъ на общественитѣ здания, заемани отъ тия училища, е 1171, отъ които 538 годни, 301 полугодни и 332 негодни. Наети частни помѣщения за сжщитѣ 745, отъ които 122 годни и 623 негодни.

Или общиятъ брой на зданията за прогимназии и пълни основни училища е 1916; отъ тѣхъ 660 годни, 301 полугодни и 955 негодни, следователно 49% негодни за целта.

Всичко общественни и частни здания за народни училища сж 6811, въ които се помѣщаватъ 3815 самостоятелни, първон. училища, 1143 самост. прогимназии и 512 пълни основни училища, или 5270 училища въ 6811 здания. Отъ тѣхъ 5028 общественни и 1783 частни.

Като се вземе предвидъ, че първон. училища на брой 3615 иматъ 2754 годни и полугодни общественни здания, а 1655 прогимназии и осн. училища иматъ 839 годни и полугодни здания и се приеме, както би трѣбвало да бжде, щото всѣко училище да има собствено здание, а при това, че полугоднитѣ общественни здания, следъ значителенъ ремонтъ, ще служатъ още нѣколко годни,—то следва да се заключи, че, за да се задоволи сегашната нужда отъ училищни помѣщения, е потрѣбно да се построятъ най-малко още 861 нови здания за първон. училища и 816 такива за прогимназии и пълни основни училища, всичко 1977 здания съ по 4—7 учебни стаи.

Негодността и недостатъчността на училищнитѣ помѣщения е почувствувана веднага следъ Освобождението, щомъ се узакони задължителността на първоначалното об-

разование, а, следъ като се направи задължително и прогимназиалното образование презъ 1921 г., нуждата отъ нови училищни сгради възникна навсѣкжде.

Всѣки министъръ на нар. просвѣщение, колкото и кратко време да е управлявалъ, все е спиралъ своето внимание на този въпросъ. Предлагани сж разни проекти за разрешение на трудната задача, но ето, следъ полувѣковна дейностъ въ това отношение, постигнатото е едва задоволително.

Още преди 35 години, съ закона отъ 1891 г. на м-ръ Живковъ, общинитѣ се задължаваха да иматъ добре осветлени, здрави и пространни, съобразно числото на ученицитѣ, училищни помѣщения (чл. 51 отъ тогавашния з. н. п.).

Ако нѣкоя община не иска да построи или поправи училищното здание, надлежната постоянна комисия извършва това съ одобрение на м-то за смѣтка на общината, като събира вписаната въ бюджета сума (чл. 56.)

Законътъ отъ 1909 г. на г. Мушановъ и последвалитѣ измѣнения въ сжция все целѣха да засилятъ училищния строежъ, но сегашната действителностъ категорично присъжда, че законодателнитѣ мѣрки не сж били достатъчно ефикасни, държавницитѣ не сж били достатъчно предвидливи и че възлаганитѣ надежди на тѣхнитѣ планове сж твърде малко оправдани.

Съ чл. 66, ал. V., на З. Н. П. отъ 1909 г. се задължаваше всѣка община да си построи училищно здание въ десетгодишенъ срокъ отъ влизане на закона въ сила. Ако нѣкоя община не стори това, държавата построява зданията за смѣтка на общината, като сключи необходимия за тая цель заемъ.

Това повеление на закона, както и другитѣ задължения на общинитѣ по строенето на училищни здания, не сж били никога изпълнявани. Държавата не е построила никжде училищна сграда за смѣтка на общината.

Въ закона отъ 1921 г, това предписане на чл. 66 се измѣни въ смисълъ, че се дава новъ 10 годишенъ срокъ на общинитѣ да се снабдятъ съ училищна сграда. Задължителното сключване на заеми се отиѣни, а вмѣсто това се постанови ежегодно да се предвиждатъ въ учил. бюджети суми за фондъ „построяване ново училищно здание“, тъй че най-много за 10 години да се събере нуждната сума или да се сключи потрѣбния заемъ, съгласно закона за строежа на училищни здания отъ 1920 г.

Дадениятъ срокъ почти изтече, хубавитѣ пожелания на закона сж въ сила, на фондоветѣ за постройки сж съвсемъ малко и твърде незначителни.

Общинитѣ безъ училищни здания или съ негодни такива сж сжщевременно и най бедни, затова не сж въ състояние да предвиждатъ никога по-голѣми суми за фонда, а постояннитѣ комисии не се решаватъ да вписватъ задължително

подобни кредити, защото не намиратъ приходи въ излишекъ или, ако нѣкжде се предприеме това, то би значело съвсемъ да се объркатъ скърпенитѣ фиктивни приходи на консумативнитѣ общински и училищни бюджети.

Беднитѣ общини не се решиха да сключатъ заеми отъ 120 милионния заемъ по закона отъ 1920 г., както не се възползуваха и по-рано отъ б, а после и отъ 20-милионния заемъ; нито и сега не се наематъ да сторятъ това отъ фонда за коопер. строежъ. При покана такива общини откровенно заявяватъ, че тѣ никога не ще могатъ да изплатятъ подобни заеми.

Обещанието по § 12. на Правилника за отпущане заеми по закона за строежъ на училищни здания отъ 1920 г., че лихвитѣ и погашенията на заемитѣ на беднитѣ общини ще се изплащатъ отъ М-то, никжде не е изпълнено.

До 1921 година включително М-то на нар. просвѣщение отпущане доста значителни суми за доискарване на нови учил. здания, но следъ закона за строенето отъ 1920 г. тия помощи се прекратиха, макаръ и предписанието въ закона, което датира отъ 1891 г. (чл. 55. отъ тагавашния законъ), да е въ сила и сега (сжщо чл. 55, ал. IV.).

Заеми по поменатия законъ за строене училищни здания отъ 1920 г се сключваха изключително отъ по-заможнитѣ общини за по нѣколко милиона лева. Предвижданитѣ кредити бързо се разпредѣляха, а исканията за нови заеми се увеличаваха и оставаха незадоволени.

Освенъ това, 120-милионниятъ кредитъ отъ разполагаемитѣ суми на пенсионния фондъ и тоя на спестовната каса (чл. 2 отъ закона) се изчерпи, а тия фондове не можаха да дадатъ повече суми, нито има отде да се намѣрятъ нови заеми.

Следъ дълги колебания и проучвания, прие се новиятъ „Законъ за коопер. стрсежъ на народни основни училища“, който си постави за цель да подпомогне предимно сръдно заможнитѣ и беднитѣ общини въ усилията имъ да благоустроятъ училищата си.

Общиятъ кооперативенъ фондъ се образува отъ вноски по 2% отъ бюджетитѣ на общинитѣ и тия на окръжнитѣ съвети и задължителни дѣлове по 10,000 лв. на учил. настоятелства, които проектиратъ да сключатъ заеми за строежъ. Дѣловетѣ трѣбва да бждатъ най-малко $\frac{1}{4}$ отъ сумата на искания заемъ.

Фондътъ се управлява отъ Б. Ц. К. Б., която по отношение заемитѣ изпълнява запсвѣдитъ на М. Н. П. Заемитѣ се отпущатъ чрезъ окр. п. комисии, на които се възлага строежа.

За засилване на фонда Б. Н. Б. ще отпуща по 50000000 ла. въ продължение на 5 години съ 10% лихва подъ гаранция на държавата.

Събранитѣ суми по чл. 55. отъ З. Н. П. (досегашнитѣ ежегодни вноски по учил. бюджети) се минаватъ като дѣлове на съответнитѣ общини.

Въ чл. 7. отъ закона е постановено: на общини които не могатъ да запишатъ нуждното число дѣлове или не сж въ състояние да изплащатъ стойността имъ, М. Н. П. отпуска помощъ отъ кредита въ бюджета си за тая целъ.

Такъвъ кредитъ, обаче, не е предвижданъ въ бюджета на М-то нито миналата година, нито тази.

Главната целъ на закона е да използва за строежа на новитѣ училищни здания всички фондове на училищата, внасяни до сега въ разни кредитни учреждения, като за ръководно начало се поставя принципа: „Единъ за всички и всички за единъ“.

Като се обнародва Закона и правилника за коопер. строежъ, мнозина предположиха, че занаяпредъ всички училища ще се строятъ изключително по него само чрезъ заеми и че специалниятъ законъ за строене отъ 1920 г. е всецѣло отмѣненъ, още повече че последниятъ е пропуснатъ да бжде помѣстенъ въ сборника отъ действующитѣ закони по М. Н. П. отъ 1924 г.

Въ крайния членъ 17. на Закона за коопер. строежъ е постановено, че се отмѣняватъ всички закони и нареждания, които му противоречатъ. — Ясно е, следователно, какво Закона за строене отъ 1920 г. *всецѣло* не е отмѣненъ и общинитѣ могатъ да си строятъ училищни здания по свои починъ и съ свои сръдства по *стопански начинъ* (чл. 9 отъ закона), като употребятъ и сумитѣ си по ф. „постройка“, макаръ и вложени въ Б. Ц. К. Б., съгласно Закона за коопер. строежъ и издаденитѣ наредби, стига да сж въ състояние да сторятъ това, което е по-изгодно за тѣхъ, тъй като не ще се обвързватъ съ задължения и не ще използватъ общия коопер. фондъ, който трѣбва да послужи на други по-бедни общини.

Редътъ за сключване заеми по закона за кооператив. строежъ е посоченъ ясно въ § 7. на правилника.

Ако постройката ще бжде точно по типъ — планъ на М. Н. П., сжщиятъ трѣбва да бжде предварително набавенъ и приложенъ къмъ постановлението и другитѣ книжа за заема.

При строежъ по особенни планове трѣбва да се поиска съставянето имъ отъ окр. учил. арх. бюро, или съ негово разрешение отъ частенъ архитектъ — въ 4 екземпляра.

Както се каза, строежътъ по новия законъ се възлага на окр. пост. комисии и окр. учил. архитектурни бюро при тѣхъ, които разпореждатъ за произвеждане търговетъ, приемане постройкитѣ и пр.

На общината остава само да набави материалитѣ и извърши въ натура работитѣ, за които се е задължила въ

поставяването за заема, или както това е решено от окр. пост. комисия, съгласно чл. 9 от закона за коопер. строежъ и § 32. от правилника за приложението му.

Тъй че работата на общинитѣ по този начинъ на строене е твърде ограничена. За формалноститѣ по уреждане тържнитѣ книжа, както и за оправдание на разходитѣ, се грижатъ окр. пост. комисии.

Не тъй е, когато общината поиска сама да предприеме строежъ на ново училищно здание или пристрояване и надстройкаване за разширение на сегашната си училищна сграда съ свои сръдства, безъ да сключва заемъ, по тъй наречения *стопански начинъ*.

Тукъ общината има да се справя не само съ закона и правилника за строене на училищни здания отъ 1920 г., но и да се съобразява съ редъ предписания на други закони и правилници, тълкувани и прилагани въ тѣхната взаимна свързка, за да не се спъва вървежа на работитѣ, а най-вече да не бждатъ задължени учил. касиери.

Редътъ за правилното извършване на всички работи, когато общинитѣ строятъ по стопански начинъ, е преди всичко отъ интересъ на учителитѣ, на които, като дѣловодители и счетоводители, е възложена цѣлата писменна работа и които сж морално отговорни за всѣка допустимата нередовностъ.

Поменахъ по какви планове се строятъ училищата и отъ кого могатъ да се съставятъ. Това важи и за строежитѣ по стопански начинъ.

За да се започне постройка по тоя начинъ, преди всичко е необходимо да се добие одобрение отъ М. О. С. П. Б., поискано възъ основа на чл. 9 отъ Закона за строежа на учил. здания отъ 1920 год. и § 131 отъ правилника отъ с. г., като въ обстойно мотивиранъ протоколъ се дадатъ всички сведения, искани по правилника, и се приложатъ плановѣтъ за постройката. Искането се отправя чрезъ окр. училищно архитектурно бюро.

Полученото одобрение не значи, че се дава право, щото всички разходи да се произвеждатъ безъ да се спазватъ установенитѣ правила, т. е. че всички работи могатъ да се извършватъ все съ надници и всички материали ще се купуватъ направо отъ продавачитѣ, на каквато и стойностъ да възлизатъ.

Стопанскиятъ начинъ се разрешава, когато по-голямата частъ отъ работитѣ и материалитѣ ще се дадатъ отъ населението въ натура и безплатно, тъй че разходитѣ въ пари ще се намалятъ до възможния минимумъ и ще бждатъ много по-малко, отколкото ако предприятното би се отдало изцѣло на предприемачъ чрезъ търгъ или доброволно съгласие.

Освенъ това, невъзможно е при предприемане на строежъ да се предвиди точно размѣра на известни работи и количеството на материалитѣ, които ще се дадатъ отъ на-

селението безплатно, нито времето, когато ще се употребятъ. По тия името съображения се предоставя на общинитѣ да строятъ по стопански начинъ, за да имъ се даде възможностъ да вложатъ това, което могатъ да дадатъ безплатно, както и когато имъ е удобно.

Разходването на сумата отъ фонда „постройка“, бюджетнитѣ кредити, разнитѣ помощи, отдето и да сж получени, трѣбва да става съобразно действующитѣ правилници.

Кон работи и материали, освенъ ония на населението, ще се извършатъ или доставятъ чрезъ *търж, доброволно съгласие* или съ *надници и купуване направо* (стопански) остава да решава винаги учил. настоятелство, като поиска одобрението на общинския съветъ, съобразявайки се съ училищнитѣ интереси и изпълнявайки З. Б. О. П. и правилника за прилагането му, както и другитѣ издадени наредби.

Отъ З. Б. О. П. трѣбва да се проучатъ добре особено по гл. XII—XXI. включително.

Общитѣ правила за предприятия (гл. XII и XIII.) за сѣтка на държавата сж безусловно задължителни и за общинитѣ, учил. настоятелства, читалищата и други общественни учреждения, макаръ да се ползватъ съ известни автономни права, но тия права не могатъ да сж въ противоречие съ общитѣ закони, какъвто е З. Б. О. П. (чл. 195).

Съгласно забел. при чл. 196 отъ сжщия законъ, поемнитѣ условия и приложенията имъ за постройки непременно трѣбва да се *одобряватъ* отъ М. О. П. Б. — Сжщо тамъ трѣбва да се представятъ за *одобрение* и другитѣ тържни книжа и протоколитѣ или договоритѣ за предприятия по доброволно съгласие, следъ което общинскиятъ съветъ следва да се занимае съ *утвърждаването*.

По принципъ и въ интереса на всѣко учреждение е, щото всички предприятия, на каквато и стойностъ да възлизатъ, трѣбва да се отдаватъ публично и съ конкуренция чрезъ *тържъ* (таенъ или явенъ), а само по изключение да се разрешава и по доброволно съгласие, както и съ стопански начинъ.

При искане за извършване предприятие по доброволно съгласие, нужно е добре да се изтъкнатъ и обяснятъ причинитѣ, които мотивиратъ решението на учил. настоятелство, като се иматъ предвидъ чл. 156. отъ З. Б. О. и § 121-123. отъ П. У. Н. .

За работи и доставки отъ едно и сжщо естество, стойността на които не надминава 10000 лв. презъ годината, условията се уговорватъ *направо* отъ самитѣ учреждения, безъ посрѣдничеството на установенитѣ комисии за търгове и доброволно съгласие и безъ да се иска разрешение, стига учреждението да разполага съ нуждния за целта кредитъ. И въ тоя случай, обаче, началницитѣ на учрежденията могатъ да действуватъ чрезъ назначавани отъ тѣхъ комисии (чл. 161).

По единъ и същи параграфъ на бюджета могат да се извършват работи и направятъ нѣколко доставки за суми до 10000 лв., стига да сж однородни, т. е. отъ едно естество.

Когато поради естеството си или поради други нѣкои обстоятелства нѣкои работи трѣбва да се извършватъ или нѣкои материали да се изработятъ безъ участие на предприемачъ, а учреждението трѣбва само да извърши работата или да изработи материалитъ чрезъ назначени длъжностни лица или чрезъ наети майстори и работници, т. е. по стопански начинъ, се постъпва съгласно чл. 162 отъ З. Б. О. П. и § 146 отъ П. У. Н.

При този случай много училищни настоятелства не постъпватъ правилно, като не правятъ строга разлика между извършени работи и изработени материали отъ една страна, а отъ друга — доставяне материали въ готовъ видъ.

Първитъ, т. е. извършването на работи и изработването на материали се допуша да стане следъ разрешение по стопански начинъ, но готови материали (тухли, варъ, пѣськъ, камъни, дъски, дървета и пр.) въ никой случай не се позволява да се купуватъ направо отъ продавачитъ (стопански), щомъ стойността имъ по отдѣлно надминава 10,000 лв., а следва да се доставятъ винаги чрезъ търгъ или доброволно съгласие (чл. 162, ал. II.)

Направата, обаче, на тухли, приготвенето на варъ, изваждането на камъни и пѣськъ, нарѣзването на дъски, отсичането на дървета и пр. може да стане по стопански начинъ, ако материалитъ се купуватъ и стойността имъ по отдѣлно не надминава по 10,000 лв., а работитъ сж безплатни или се заплащатъ по отдѣлно.

Сжщото е и за обратното, т. е. когато материалитъ сж набавени по трудовъ или другъ начинъ, а изработването на предметитъ става чрезъ наети майстори и надничари.

Когато настоятелството има общо разрешение отъ М. О. С. П. Б. да строи цѣлата, постройка по стопански начинъ и по одобрени планове, тържнитъ книжа за отдѣлнитъ работи и материали при строежа не е нужно да се изпращатъ все на одобрение отъ М-то. Сжщото важи и за доброволното съгласие и стопанския начинъ; но само за работи и изработени материали презъ една финансова година на стойностъ до 50,000 лв., въ който случай се иска разрешение отъ общинския съветъ. За такива до 500,000 лв. се взема разрешение отъ Мин. на Фин., а за по-големъ разходъ трѣбва да се издействува чрезъ сжщото М-во одобрението на Мин. Съветъ (чл. 158 и 162, ал. II. отъ З. Б. О. П.).

За избѣгване на възможнитъ недоразумѣния, които би възникнали при едновременното действие на Закона и правилника за строене на училищни здания отъ 1920 г. и Закона съ правилника за кооперативния строежъ на училищата отъ 1924 г., М. О. С. П. Б. съ предписание № 4386 отъ 18

IX. 1925 г. до окръжните инженери нарежда да се има предвид между другото и следното:

1) За строежи по закона от 1920 г. одобряването на книгата ще става от същото М-во, а за тия по закона за кооперативния строеж — от окр. инженери.

2) Спорният въпрос по строежа на всички училища, строени по който и да е закон, и промените през време на строежа, ще се разрешават от М. О. С. П. Б.

3) Разходите по приготвяне на ситуации по първия закон сж за сметка на предприемача, а по втория — на учредението, което строи.

4) Привременните ситуации по първия закон се одобряват от окр. инженери, а окончателните от М-то; по втория закон — привременните и окончателните ситуации се одобряват от окр. инженери.

5) Съставянето на ситуации (привременни и окончателни) за строежа по кой и да е закон ще става от окр. учил. архитектъ.

Разбира се, че нито заеми по закона от 1920 г. не се отпускат, нито материали от държавните стопанства съ безплатен превоз по държавните железници.

Но общините имат право съ разрешение на М. Ф., да налагат на населението специален еднократен данък за съграждане на училищни и читалищни сгради въ размер на 35% от прѣките държавни данъци на общината (чл. 4. от закона от 1920).

Стопанският начин за строене на училищни и други обществени постройки у нас е най-старъ, най-изгоден и най-приемлив за нашите условия.

Законите и правилниците за строежа на училищата се постоянно изменяват, но фактът е, че $\frac{9}{10}$ от училищните сгради въ селата сж построени и по настоящемъ се строят стопански, съ собствени средства на общините. Ето защо този начин за строене заслужава да се поощрява и насърчава, както от държавата, тъй и от окр. пост. комисии.

Отпущането на помощи от М. Н. П., както и от постоянните комисии, особено за доизкарване на започнати училищни постройки, трѣбва да се възобнови и такива да се дават бързо, като се следи за тяхното употребление.

За целта може да се отдели известен процент от лихвите на фонда за кооперативния строеж, като получената сума се вписва на приходъ и разходъ въ бюджета на М. Н. П. Това би се уредило по законодателен редъ съ изменение на чл. 7 от закона за коопер. строеж, съ което ще се даде смисъл и оправдание на събраните 2% върху редовния приходен бюджет на всѣка община ежегодно, когато се знае, че само малко общини могат да строят от кооперативния фондъ.

Помощитѣ трѣбва да се отпущатъ по предварително изработена специална наредба, въ която между другото да се предвиди, че такива ще се даватъ само следъ покриване на започнатата сграда, а по размѣръ ще бждатъ съобразно плана на зданието и числото на учебнитѣ стаи, както и другитѣ приспособления.

За подпомагане общинитѣ отъ страна на държавата при строене на училищни здания се изказва и учебния комитетъ въ доклада си, за който поменахъ въ началото. Тамъ, следъ като сж били проучени отчетитѣ на всички окр. училищни инспектори за 1924/25 уч. година, се прави следното заключение :

„За отбѣляване е факта, че на много мѣста общинскитѣ управления, въпреки лошото си финансово положение, даватъ голѣми материални средства за изграждане на училищата. Тая строителна политика трѣбва да се подсили съ срѣдства и отъ държавата къмъ селищата, които не разполагатъ съ училищни фондове и капитали, тъй като при липса на такива тѣ не могатъ да се възползуватъ отъ закона за кооперативния строежъ“.

По този начинъ общинитѣ ще могатъ да разчитатъ, че, следъ като сж жертвували всичко, що могатъ да дадатъ безплатно въ работа и материали, а сжщо и следъ разходване капитала си отъ фонда „постройка“ и бюджетнитѣ си суми, ще има кой да имъ се яви на помощъ да доизкаратъ успѣшно многоочакваната си нова училищна сграда.

Тая перспектива за отпущане на помощи отъ страна на държавата сжщевременно ще потикне твърде силно усърдието на общинитѣ да започнатъ потрѣбнитѣ училищни постройки.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА.

Longum iter est per praecepta,
breve et efficax per exempla.

SENECA.

Фрицъ Берендъ.

Болното училище.

(Мечти и действителность).

I. Въ класната стая къмъ полунощъ.

Току що се разнесоха дванадесетътъ удари на часовника, и училището слабо потрепна. Слабо дъхане, лъха прахъ изъ стаята. Пращи дъска — още една. Съвсемъ бавно се обръща черната дъска и при това свири, като че тя иска да покани духоветъ. Тъ сж вече будни, глухо се шуми изъ стенитъ, чиноветъ стенатъ — свързватъ се, скърцатъ като колелата на събудена парна машина. Чиноветъ се блъскатъ все по-високо, ту нагоре, ту надолу; вълнообразно танцуватъ дървенитъ покжшнини въ праха на училищната стая. А почтената кошница за скжсани книжки се катери и скача като веселъ селянинъ.

Сега — „ех-хе-хе-хе!“ се разнася отъ катедрата. Вижъ. една жълто-кафява карикатура изъ дървото се зжби на бученето на чиноветъ. — „Ех-хе-хе-хе! Тъкмо тъй! Върно стадо отъ трескй сте вие! Всѣкога умѣло забодени въ дъното на панталонитъ! Ще позволите ли да седнатъ децата! Ех-хе-хе хе!“

„Сторете мѣсто!“ крѣска малката червена мастилница и при всѣка крачка излива по една капка, поради което ясно се види мастиленъ пжтъ отъ класния долапъ до срѣдата на стаята. „Азъ съмъ последната крѣвъ на училището; азъ предвождамъ хорото на духоветъ! Сторете мѣсто!“ — Сега излизатъ знатнитъ училищни духове. Пълни съ достоинство, бавно и целесъобразно тѣ се хлѣзгатъ по маситъ и чиноветъ; предъ тѣхъ е много дълга етажерка, мършава като стълба и, вмѣсто глава, има матово зелено блестяще З: *задължение*. Слѣдъ нея четвъртито широко привидение, блѣдно и съ лице като решетка, въ което блести мършава жълто П: *програма*. Следва още единъ съдружникъ, вцепенъ като тояга, тѣлото му е жълто, прилично на тржба. Той носи около шията си черна парцалива лента; върху врата му стои съвсемъ праздна глава — едно Д отъ течность, подобна на сълзи, върху носа на което се виждатъ очила безъ стъкла: *дисциплина*. На края олюляваща се куца набръчкана бабичка,

но, въпреки това, обута съ модерни обувца съ високи токове и съвременно мантѳ: *лея методика*. — „Ех-хе-хе-хе!“ поздравява всѣки пжтъ духътъ на катедрата, „плѣвелътъ не изчезва.“

Въ полукръжгъ предъ нея хоро.

Дямото 3 почва: „ $1+1=2$. Кучето лае. Пѣтелътъ кукурига — и училищната воденица мели изъ день въ день, отъ година на година. Алилуя. Чуйте думитъ на поета: „Опасно е да пробудишъ лъвъ, вреденъ е жбътъ на тигъра, обаче, отъ всички опасности най опасенъ е човѣкътъ въ своето заслѣпение.“ Нека бжда кратъкъ. Моята съвестъ не допушта, щото известна библейска история, черковна пѣсенъ или стихотворение да бжде само прочетено, а не заучено. Кой смѣ, намѣсто съ 40 диктовки, да се задоволи съ 39, четива да не разработва строго? Азъ ще намѣря срѣдство да докажа моята сила на такива лениви учители. Съ какво, прочее, трѣбва да се запълнятъ училищнитъ часове и детскитъ глави? Все пакъ съ безусловно нужната материя. Неправда е, всѣко слово за „развиване душевнитъ способности“ и за „събуждане творчески сили.“ Да живѣе учебния материалъ.

Решетчестото II. говори: „Програма трѣбва да има. Успокоително е да се знае, че отъ 8 до 9 часа ще се обучава по вѣроучение, а отъ 12 до 1 часа по пѣние. Всѣки предметъ трѣбва да влѣзе въ правата си. А това е възможно благодарение на „опредѣлената опредѣленостъ“ на програмата. Програмата е необходимостъ; програмата е основата на всѣка полезна училищна работа; програмата е свещена. Де бихме отишли, ако учителитъ не биха могли да се подготвятъ по точно опредѣлената материя за точно опредѣления часъ (кашли). За една година ще бждемъ съборени отъ нашата образователна висота. Бихме станали народъ отъ глупци и лентяи (високо). Запазете ме отъ цѣлостното обучение, отъ това брѣтване на напрегнати луди деца и лениви нововременници. За първата училищна година тази безпрограмна и безмислена каша е още допустима. „П-го пада надолу съ насъ.“ (Съ последна сила). — „Подкрепете ме! Програмата е свещена!“ (силно кашляне).

Жълтата трѣба фѳам: „Внимание! Очитъ тукъ! Ржцетъ сбрани наедно! Носа горе! — Азъ съмъ дисциплината! Ссссс-т! Азъ съмъ изтезанието! Замахъ — отдрѣпване! Детски работи ми сж умразни! Ехъ! Психолозитъ за менъ сж отвратителни! Тю! Азъ съмъ дисциплината! Ссссссс-т! Азъ не страдамъ отъ обмисляне! Не! Нѣма самостоятелностъ! Вѣтърь! Човѣкъ още отъ детинство е грѣшенъ! Ура!“

Лей методика: „Да, какво трѣбва да кажа? За мене се говори достатъчно. Всичко спори около мене, вика едновременно „горе“ и „долу“, вчера турѣха „умствено орѣжие“ въ книжния ми кошъ, днесъ „практическа помощ“, утре „ценни подготовки“, а въ други день „пжтища къмъ новото обу-

чение". Старецът Бенъ Акиба всѣки день прави товара ми по-лекъ, клима съ глава и казва: „Въ основата си всичко досега е било". Да, да, щастие е, че имамъ такъвъ голѣмъ кошъ. Не всички ставатъ умни, сжщо и „убеденитѣ ми привърженици". Докато моитѣ ревностни почитатели не виждатъ пулсиращия животъ, нѣма отъ нищо да се страхувамъ."

Чиноветъ изявяватъ общо одобрение. „Ех-хе-хе-хе! врещи карикатурата отъ катедрата, „азъ съмъ доволна отъ това. Училищнитѣ духове още живѣятъ. Така никой не може да ме събори. Ех-хе-хе-хе. Азъ съмъ тронъ въ класа. Азъ закрилямъ вашето сжществуване и действие, а вие закриляте моето. Тѣсната училищна стая съ прашния въздухъ ни дава сила за това. Зарадъ туй нека пакъ подновимъ клетвата: „Децата и учителитѣ и отъ сега натагъкъ не по-малко ще бждатъ мжчени".

И 3-то, болнаво П, строгата госпожа Д и добродушната леля методика повтарятъ радостно думитѣ съ въодушевление.

Училищниятъ звънецъ дрънка: 10 минути почивка. Знатнитѣ училищни духове трѣбва още веднъжъ да отидатъ на двора. . . .

— „Ех-хе-хе-хе!" Само че всичко остава въ редъ. Тогава вѣтърътъ затваря класната стая.

II. На следния предобѣдъ.

По програмата отъ 12 до 1 часа пѣние. Учебенъ материялъ: „Кукувица кука въ гората". — „Ала нека всѣки внимава, че размѣнението въ края на 2-та и 3-та строфа не се среща. Зимата е помената още единъ пжтъ съвсемъ на края. Та! — Сега! „При думата „та“ децата сж станали и пѣятъ: „Кукувица кука въ гората. Оставете ни да пѣемъ, да играемъ и да скачаме! Скоро пролѣтъ ще настане".

И малката пѣсенъ се издига, притиска се отъ мухлясалия стаенъ въздухъ, удря се о беднитѣ стени, чука на измършавелия прозорецъ, въ голѣмия си страхъ лети около главата на учителя, моли и проси: „Кукувица кука въ гората! Не я ли чувашъ? До тамъ има само половинъ часъ пжтъ. Не искате ли веднажъ бързо къмъ тамъ да се затечете?"

Но ушитѣ на учителя отдавна сж пълни съ прахъ. И ако при пѣнието той види децата да се усмихватъ сдържано, тогазъ той е доволенъ: училището е спасено. Че отъ пѣсенъта звучи тиха жалба, че този смѣхъ е само завеса за училището — той не забелязва.

— Оставете ни да пѣемъ, да играемъ и скачаме! Ние сме деца. Пълни сме съ радостъ и животъ. Кръвта ни тече буйно, тѣлото ни трепти свободно, когато кукувицата кука. Какво ни насилвате тукъ въ тѣсни чинове, всѣ-

ки день по 5 часа: Защо при пѣнието веднажъ да не сме радостни, да играемъ и скачаме? Лжката е тъй близу. О, какъ убивате тѣлото и душата ни!

(Вижте само вампира на катедрата, какъ плюе отъ удоволствие. Сега той пакъ ги има. Само юздитѣ да се държатъ здраво, та никой да не може да се отдалечи!)

— „ . . . Елате въ полята, ливадитѣ и горитѣ! Това, което природата тамъ вънъ за единъ часъ ни дава, училището съ читанката, плочата и учебника никога не може да донесе. Нагледнитѣ картини и препарираниѣ животни сж досадни. Виждалъ ли си нѣкога, какъ жребецъ тича изъ пасището, какъ мравкитѣ усърдно работятъ за общежитието? Всички тѣ живѣятъ, растатъ и работятъ отъ вжтре навнъ. Да се не насилва природата! Нашето сжщество е закржлено цѣло, докато дойде училището. Сега ние трѣбва да станамъ долапи за разни предмети. И въ тия долапи да се туря всичко, що вие възрастнитѣ намѣрите за полезно и право. Забравили сте младинитѣ си. Трѣбва ли пълно съ сила сжщество бавно да слабѣе — заради предметитѣ, зарадъ училището? Защо ни държите тъй здраво на страна отъ живота? Поради професионално надцѣняване? Поради удобство? Или вашитѣ дѣла скриватъ безпомощна тѣснота, жалъкъ страхъ предъ дълбочината на разтварящата се човѣчностъ? Въ малодушие и лъжа ли сте оплетени, та да не промѣняте сегашното скръбно положение, което тъй бие въ очи? Тогава не давайте мѣсто на зимата въ училището!“

Отдавна децата бѣха изпѣли пѣсенъта до край. Сега тѣ сж при новия материал: „Всички птици сж вече тукъ.“ Разбира се, учителътъ го е разработилъ откъмъ текстъ, тактъ, мелодия и динамика. Пѣсенъта се привършва вече — тъкмо се пѣятъ последнитѣ стихове: „Ние сжщо искаме да бждемъ радостни, радостни като птиченцата, тукъ и тамъ изъ поле въ поле, да пѣемъ, да скачаме, да се шегуваме!“

А катедрата шепти: „Главното нѣщо е и тази пѣсенъ да остане въ стаята. Въ никой случай децата не трѣбва да отидатъ до свободно игране; понеже, докато думитѣ сж само думи, нищо не се промѣня въ училището!“

Превелъ отъ нѣмски Г. Енгел.

Violino Primo.

Отъ програмното къмъ празничното.

(Весели часове по смѣтане).

I.

Разбира се, лани бѣхме „първаци“ имяхме си „дюкянче“, имяхме си и „стока“. Но сега тя се е разпилѣла и загубила Пъкъ за тая година намъ трѣбва „нова стока“. И повечко, и по-разнообразна. Сега сме втораци! Голѣми смел¹⁾!

Ето ги. Размахвѣтъ торбички, кофички, скжсани и окърпени чувалчета. И всички охилени до уши! Ще помисли човѣкъ, като ги гледа, че ненадейно всички сж станали милионери. Или . . . князе! Колко малко е потрѣбно на детето, за да го развеселите, да го разположите и го подтикнете къмъ работа? Ето една торбичка, едни парцалчета сж подлудили мойтъ втораци.

И въ тоя слънчевъ есененъ день престѣпление ще бжде да затворя тия скокливи врабци въ душната стая. На вѣнь! На свобода!

— Еее? Какво сега? какво ще правимъ съ тия торбички и кофички?

— Ехъ, че пѣсъкъ ли има на рѣката! — пошузнахъ. Вторацитъ скочиха съ пламнали очи.

— И бѣли хубави камъчета!

— Да беремъ, да беремъ, да пълнимъ торбичкитѣ! . . .

— И ще погазимъ въ бистрата водица.

— И ще потичае боси изъ мѣкия пѣсъкъ!

— Ще хвърляме бѣли камъчета!

— Чудо! чудо!

— Ураа!

— Да идемъ! Да идемъ! чувамъ детски викъ.

— Не ще ли стане много?

Тая заранъ ходихме до обѣды! Сега пакъ ли? Не ще ли стане много!? Не ще ли ни „гълчатъ“?

Вторацитъ ме гледатъ съ дяволити¹⁾ очи. Искатъ да проумѣятъ сериозно ли се боя и азъ или само се шегувамъ. Но азъ сериозно ги гледамъ. Защото, наистина „началство-

1) Представената тукъ учил. работа е за началото на годината, за есента, когато бавно и постепенно се урежда „дюкянчето“ и се събира „стока“. Ние я даваме късно, съ надежда, че ще послужи на учителитѣ презъ пролѣтѣта, вмѣсто презъ есента, когато всѣки учител може да оразнообрази работата си по смѣтане, като въведе „дюкянчето“ и си послужи съ него, ако не въ началото, то поне въ края при най-труднитѣ часове и преговора. Ако въ края на год. преговора се извърши чрезъ „дюкянчето“, учителтъ ще види децата си „преобразени“ и успѣха особѣтъ, неочакванъ. . .

то" може да намѣри прекалено моето ходене и моитѣ нескончаеми „ири“. мойтѣ „весели часове“.

— Ахааа! — клати глава Донка, че кой ще ни гълчи, кой ще ни смѣри? Нали сме съ тебе?!

Каква трогателна, наивна вѣра на детето въ учителя! Щомъ и „учителѣтъ е съ тяхъ“, та кой ще ги гълчи и мѣри, че много ходѣли!

— И тъй, деца, сега ще отидемъ на рѣката!

Тържество! Голѣмо тържество! Помислете само: „на рѣката! И пѣсъкъ, и камъчета, и бистра водица, и въздухъ, и слънце, и свобода! Детската стихия!

Има ли нѣщо по-хубаво, по-привлѣкателно за детето? край рѣката! Стаята гърми отъ радостни викове, смѣхъ и доволство. Два-три вторачета се хвърлятъ върху мене, теглятъ ме за палтото, грабватъ ржцетѣ ми. . . и . . . горчичкиѣ, цѣлуватъ отъ благодарностъ и отъ радостъ рждетѣ ми!

— Учителее! Учителее! Сжщо като. . . „празникъ!“ — съ искрящи очи викна Хиндо, който имаше ненаситна жажда къмъ рѣката, къмъ простора и хубавитѣ „вирчета“.

И Хиндо, и Дочка, и Васко, и много още отъ моитѣ бѣха деца на свободата. Тѣ бѣха си порасли на волност — край вадички и рѣкички, по полянки и горички. Мойтѣ босячета и чорлавчета бѣха повечето деца на балкана, на природата. И Хиндо право, искрено, каза, че това е „сжщо като празникъ“!

— Да, мили деца, така е! Празникъ е! И празникъ трѣбва да бжде за васъ всѣки денъ училищентъ! Само въ празничната атмосфера на свободата, свѣтлината, играта, веселието — само тамъ вие можете да растете, да се развивате и да възвисите вашитѣ малки душици? Не въ душния, прашентъ циркъ на мждрата школа! Не при строгото, мъртво обучение! Не при казарменитѣ порядки и фелдфебелски умувания. Вие само душите, вие гинете при „сериозното“ и „насилствено“ обучение на схоластици и книжовници! Едно обучение има само! То е веселото непринудено, свободното и драговолно обучение! То е онова обучение, което вие простодушни, деца мои, наричате — „сжщо като празникъ“.

Учителю! Другарю!

Направи обучението ти да бжде „сжщо като празникъ!“ Направи това, па повече и не питай! Когато нѣкой педагогически евнухъ те посети и се зачуди; когато ограниченъ въ ума „новатори“ те помѣрятъ и попитатъ: „какво е това обучение, каква е тая „слободия“ и анархия?“ тогава ти спокойно отговори на тия объркали пжтя си педагогически комети: „Моето обучение не е „сериозно“ и „мждро“, но то е „празникъ за децата!“

И бждете хиляди пжти по-доволени, като на „ревизиония ви листъ“ нѣкой босякъ Хиндо напише отдолу: „Днесъ

бѣше, като празникъ", макаръ че началството е написало на сѣщия листъ: „Днесъ присѣдствувагъ на едно лошо, глупаво, безсистемно обучение“.

Тоя листъ е атестатъ за „началството“, а „Хиндовиятъ листъ“ е за оня учителъ, който живѣе за децата, а не за „ученицитѣ“ и „началствата“.

Но по дяволитѣ! Ние ще отиваме „на рѣката!“ Нашиятъ „празникъ“ не е свършенъ! Сега ще събираме нашата „стока“ по рѣката. Харна „стока“ е тая, щомъ се събира край рѣката безъ пари?! Та въ тая „криза“ може ли да се мисли за друга „стока“. Като е за „даскала“ и за „школото“ — всичко бива!

Но шегата на страна! Тая „стока“ много повече радва детето отъ „сѣщинската стока.“ Азъ не се съмнявамъ, че и „дюкянчето — играчка“ е по-мило на детето, отколкото „сѣщинския магазинъ.“

Искамъ още единъ пѣтъ да се спра на „сѣщинската стока“, защото тя мнозина смущава.

Мнозина педагози отъ школата на „труда“ и „практическата наука“ недоволстватъ отъ тия „играчки“; усмиватъ и „дюкянчето“ и „стоката“, като препорѣчватъ „сѣщински дюкянъ“ съ „сѣща стока“. Тѣ даже искатъ „производство“: — купуване и продаване въ действителность, а не въображаеми и фантастични нѣща! Искатъ реалность!

Нещастни педагози! Тѣ не се сѣдчатъ дори, че, ако детето тука изпитва радостъ и проявява интересъ, то е само за това, че тукъ има игра?

Играта — подражение, повдигната и одухотворена до степенъ на обучение — това е то ценното! Махнемъ ли първата, ще остане сухия мжчносмилаемъ скелетъ; ще остане скучното, дотегливото, мъртвото, при всичко че въ нашитѣ очи то е „сѣщинска стока“ и „действителенъ дюкянъ“.

Оставете, господа, тритѣ за насъ, а вие се занимавайте съ „сериознитѣ“, „житейскитѣ“ работи, за да „калите“ децата, както хитъръ Петръ калилъ магарето си „да не яде“ . . . И тъкмо се научило „да не яде“ и умрѣло! Такава „подготовка“ и такова „каляване“ давате вие на децата.

Животнитѣ, докато сѣж животни, пакъ учатъ малкитѣ си чрезъ игра. Никоя вълчѣца не хвърля малкото вълче срѣдъ кучетата и предъ очитѣ на овчаря, за да го „кали за живота“, а играе съ детето си, учи го на ловъ и на борба чрезъ „игра на ловъ и на борба“. Ами лесицата не играи ли по цѣль день съ децата си, за да ги научи именно нѣщо отъ живота? Всички биолози знаятъ, че колкото по-труденъ и по-опасенъ е животътъ, толкова по-дълъгъ е подготвителния периодъ, т. е. детството. А детството е дадено само за игра: „игра-школовка“, „игра — подготовка“. Отъ всички животни човѣкъ има най-продължителенъ детски периодъ, следователно, нему природата е опредѣлила дълга подготовка.

И тая именно игра, вкарана разумно въ школото, кара детето да извика:

„Също като празник!“

Стори ми се, че нѣкой извика присмѣхулно задъ гърба ми: „Ами. . . сопа?“

Всѣки „успѣхъ“ въ живота, всѣка крачка напредъ въ науката, всѣко ново знание, ново овладяване на свѣта отъ човѣшкия духъ — *това е празникъ за душата!* Обучението трѣбва да бжде именно такъвъ „празникъ“

II.

Съ пѣсни, шег и веселби двата „рояка“ — първаци и втораци — накацахъ по низкия пѣсчливъ брѣгъ на бистрата пѣлива рѣка. . .

— Най-напредъ да съберемъ пѣсѣк! Момиченцата да събиратъ ситенъ черъ-пѣсѣкъ, а момченцата — жълтъ! Гледайте да събирате само чистъ пѣсѣкъ безъ сметъ и безъ камъчета!

Ето ги, сжщи трудолюбиви „мравки на работа“! Грижливо, съвестно, драговолно и весело всички кривятъ ржчици, пълнятъ шепички, сипватъ въ торбички, кофички, въ престилчици.

Каква надпревара! Не е ли грѣхотно да се оплакваме, че децата „не искали“ и „не обичали“ да „работятъ“? Децата сж „веселъ и работливъ народъ“, стига само да знае човѣкъ, каква „работа“ да имъ зададе, какъ да ги поведе и увлѣче. Вижете ги! Тѣ „работятъ“, ала слѣпиятъ и заблудениятъ педагогъ не ще види, че „тая работа“ сега за тѣхъ не е нищо друго, освенъ *игра!* Игра, весела, забавна! И на открито и слънце! . . .

Пълни сж и торбичкитѣ, и кофичкитѣ, и престилчетата, и джобоветѣ! Нѣкои дяволи пѣкъ си напълнили и кожнитѣ калпачета (? !). Всички се хилнали закачливо. Едни махатъ кофичкитѣ и продаватъ нѣщо, като викатъ громно и весело. Други метнали на рамо торбичкитѣ, прегърбили се като бабички, охкатъ, мърморятъ и продаватъ „брашно“. . . Готово! Сега къмъ училище — да оставимъ „стоката“!! Напълнихме два газени сандѣка: едина съ „черъ-пеперъ“, а другия — жълто „царевично брашно“ — зеръ пѣсѣка бѣше жълтъ.

Пакъ къмъ рѣката! . . . Има още „стона“. Отиваме ние, а първацитѣ сега се връщатъ и си носятъ „стоката“. И тѣ „на дюкянъ“ ще играятъ! Вторацитѣ се смѣятъ, закачатъ се, глумятъ се съ малкитѣ.

Ето ни отново на рѣката!

— Дребни, чистички камъчета! Само бѣличкитѣ! — *напомнимъ азъ.*

Всички се втурватъ.

— Не всички еднакви! Нека момиченцата събиратъ едни ржбати камъчета!

— Ахаа! същаме се! — вика нѣкой вторакъ — „дребна захаръ“ и „едра — на бучки“.

Следъ като събрахме „ситна захаръ“ и „на бучки“ върнахме се и напълнихме още 2 сандъчета съ „стока“.

— Учителю! Учителю! — разпалено крещи Георги — азъ зная единъ долъ. . . ей тамъ, близу до . . . пълень е съ бѣли камъчета. Ама. . . сжщинска „морска соль“ — Да идемъ, учителю! радостно викатъ всички втораци. Тази работа и мене блазни твърде много. Вѣрно е, че тия дребни кварцови камъчета сж като сжщинска „морска соль“. Па ще си натрошимъ и отъ голѣмитѣ буци. — Да, . . . но вече е късно.

— Това ще остане за утре, деца! Днесъ стига толкова!

— Сегат Сегат! — бунтуватъ се вторацитъ.

Значи, децата не искатъ да си отиватъ „у дома“. Тукъ имъ е по-добре! Колко ми е драго на менъ. Какъ ликува бедната даскалска душа?! Щомъ децата искатъ, трѣбва да продължимъ „празника“! Опжтваме се къмъ близкия долъ за „морска соль“.

Като навлѣзохме въ дола и всички втораци ахнаха отъ радостъ и удоволствие. Запретнаха се да пълнятъ торбичкитѣ.

— Димо, Димо! знаешъ ли, че тука има и „оризъ“!

Вижъ дребничкитѣ, дългитѣ зрънца нали ставатъ за „оризъ“? Това откритие извика възторгъ, и едно мощно „ура!“ изпълни дълбокия долъ! Събрахме си и „морска соль“ и „оризъ“. Чудесно!

Слънцето захождаше, когато ние влѣзахме въ училището и тържествено пѣхме:

„Отвъдъ задъ гората слънцето захожда“.

И така ние се сдобихме съ хубава стока: 1) черъ пиперъ, 2) царевично брашно, 3) ситна захаръ, 4) захаръ на бучки, 5) морска соль и 6) оризъ.

Утре пакъ.

Ще отидемъ за глина!

Рано, рано вторацитъ сж въ училищния дворъ. Есенното слънчице засмѣно надига свѣтлото си лице. Свежестъ и бодростъ!

Съ торбички, съ теслички, копанки и коритца ние потегляме къмъ мѣстността, наречена „жълтата земя“. И пѣемъ на царъ Слънко хвалебенъ химнъ:

„Ей слънчо се подава
Надъ сини върхове
И всичко подмладява
Въ села и градове.
Ура, ура, ура,
Къмъ близката гора!“

А нѣкон шегобийци почнаха:

„Ура, ура, ура
Къмъ „жълтата земя!“

А тамъ на „жълтата земя“ има чудесна мина! Скоро моитѣ втораци се впиха и задълбаха земята, като нѣкон брѣмбари, като гъмжило бубулечки. Чудо глина! Мека, жилава и мазна! Хичъ не лепне на ржцетѣ. Нищо цапа. Сжщински пластелинѣ!

Следъ часъ—два въ нашето училище имаше цѣла грамада жълта глина. Починаха си вторацитѣ и се приготвиха за „работа“. Запретнаха ржжавки до лакте, взеха си дѣсчицитѣ и дървения ножъ, па почнаха.

Всѣки си омѣси материала. Всѣки приготви по 5-6 топки, готови да се обърнатъ, на каквото поискате! И човѣшки глави, и птиченца, и меченца, и прасенца, и симитчета, и гевречета, и панички и . . . какво не! Всичко знаемъ. Но знаемъ да „играемъ“, „не да работимъ“. Ние съ жълтата глина си играемъ весело и свободно. Сега работата е: каква „стока“ да изработимъ за нашето дюкянче? Да, ние искаме самички да си приготвимъ „стоката“.

И тая именно стока, каято ние самички сме си приготвили, тя е най-хубавата, тя е най-скъпата, обичната! Защото тя е наше дѣло! Ние сме вложили нашето „творчество“. Сжщинската стока ние ще я завещаемъ на ония голѣми педагози, които мечтаятъ да преобърнатъ училището на фабрика, а децата — на чернорабочи.

И така, да почнемъ! Първо да изработи всѣки по 2-3 „захарни“ или „шоколадени питки“! „Питкитѣ“ най-лесно ставатъ. Ето ги готови! Да ги украсимъ! Какъ? Да набучимъ отгоре по 2-3 зрънца бѣли камъчета или червени отъ керемидка. Окрасихме питкитѣ.

— Това е „корабици“! — викна Анка и плѣсна ржце. Тя дори захълца отъ радостъ. Корабийки! Ето ти нова радостъ, новъ ентузиазъмъ! Наредихме „корабийкитѣ“ да съхнатъ.

— Сега „гевречета“!

Почваме. Колко лесно! Разточи една дълга, дълга пржчица, завий двата края и ето ти „геврече“!

— Ще му туря и „сусамени зрънца“ — писна нѣкой.

— Отъ какво? Отъ що?

— Отъ жълтия пѣсъкъ.

— Ехе! чудесно! Какви „сусамлия гевреци“.

Оставяме и „геврецитѣ“ да съхнатъ. . . Работата кипи! Готови сме да направимъ, каквото поискате! Ето ви сега „гривнички“. На ви и „панички“, и „гаванки“, и „гювеченца“. Поставяме и тѣхъ да съхнатъ. Сега пъкъ ще направимъ „салпунчета“ на четвъртити калъпчета. Има и витички, гладички, като корабийкитѣ. Има и голѣми калъпи съ дълбоки печати — „турски салунъ“ за пране. . . . Почна се производството

на сапуни. Като натиснете отгоре съ двулевка или съ грошче, ставатъ и „печати“. Колко жално, че не можемъ да си обвиемъ „миризливия сапунъ“ въ шарени хартийки! Но следъ обѣдъ ще намѣримъ тънки, шарени книжки, па ще нарѣжимъ и други работи.

Ние „работимъ“ не мълчаливо, не при строгъ редъ и дисциплина. И знаете ли защо? Ние навсѣкжде, дето сме виждали хора да работятъ, винаги сме чували смѣхъ и пѣсни. . . И ние искаме да „работимъ“ срѣдъ пѣсни и смѣхове. При „робския“, при „наложния“ и „арестански“ трудъ—пѣсни нѣма! Има плачъ и проклетия. . . Ала при свободния, непринудения и „творчески трудъ“ има вѣчни пѣсни, ентузиазъмъ и. . . шумъ. . .

А ние искаме да бждемъ свободни хора, волеви личности, пълни индивиди, човѣшки, съ чувства, съ мисли и идеали! Ние познаваме свободния, творчески трудъ, затова пѣемъ. . . А свободния, творчески трудъ се нарича у насъ „игра“. Прочее, нашия трудъ е веселъ, непринуденъ, срѣдъ пѣсни и смѣхъ. Ние играемъ. . . затова имаме „празникъ“. Нашата „работилница“ нѣма нищо общо съ „трудова работилница“, както и въ „дюкянчето“ ни нѣма „трудъ“, а има „игра“! И хубава „стока“ даде играта на вторацитѣ. Я погледнете: „корабийки“, „гевреци“, „симити“, „гривнички“, „панички“, „гювеченца“, „сапуни“, „шоколадени питки“, „бонбони“. . . .

Нашия „часъ“ почна отъ сутринята и свърши до обѣдъ! Какво „престѣпление!“ Каквъ ужасъ! . . Работятъ както завърнать. Безъ „часове“. . . безъ „програма!“

— Стига! вече ще си отиваме. . . Весело скачатъ всички. . . Добре сме поработили, значи. И днесъ „програмата“ отиде по дяволитѣ! . . Цѣли три часа само „моделиране!“ И то „стока“ за „дюкянче“ и за „игра!“

Всички запѣваме:

„Дойде време весело
Да се раздѣлимъ!
При майнитѣ си всички
Дружно да вървимъ.
Сбогомъ, мили другари!
Доста сме играли!“

.

На много мѣста тази пѣсенъ се пѣе, ала ние съ пълно право ще кажемъ: „доста сме си играли“. Добре си поработихме. . . и поиграхме. Да видимъ следъ обѣдъ! . . .

Пролѣтни пѣсни.

Пролѣтъ иде!

(текстъ отъ Ем. П. Димитровъ).

Хоро

Ап. Кръстевъ

1. На по-ля-на, по край дру-ма овчарь сви-ри.
5. Въ-не-цѣтъ ѿ яс-но слѣн-це. ко-ки-че-то—

сви-рка ду-ма: 2. Развѣрни се, си-во ста-до,
маргаръ зрън-це. 6. Пратеникъ ѿ ля-сто-ви-ца,

по по-ля-на по ли-ва-да. 3. Да по-хо-дя
стра-жа-та ѿ щър-кель пти-ца 7. Войска-цвѣтя

да по-ше-тамъ, да по-сви-ря да по-гле-дамъ
ра-но-буд-ни, дружки-тъ ѿ пе-не-ру-ди.

4. Пролѣтъ и - де ху- ба- ви- ца, не е про-лѣтъ,
8. Я следъ не- я рой се но- си са-мо- ди- ви

D. C. (отъ начало съ 5 куплетъ)

а ца- ри- ца.
сви- ло- ко- си.

9. На по- ля- на по- край дру- ма

овчаръ сви- ри, свирка ду- ма, Свирка ду- ма

сви- р- ка ду- ма, сви- р- ка ду- ма.

Пролѣтъ.

Умѣрено.

Лл. Кръстевъ.

Дой- де про-лѣтъ пакъ кра- си- ва с'ку- ку-

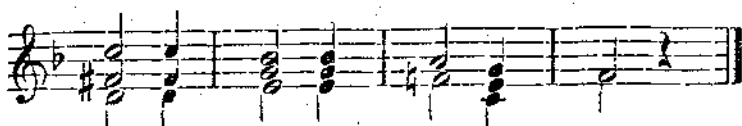
рякъ и мин- зу- харь; мал- ка- та рѣ-

ка пен- ли- ва пѣ- е пѣ- сень си звѣн-

ли- ва Рад- ва ѝ се младѣ и старѣ,

рад-ва ѝ се младѣ и старѣ.

Надъ полянитѣ засмѣни
агънца пасатъ безброй;
шушнатъ храститѣ зелени
натъ за празникъ премѣнени,—
идатъ лястовички рой.

Тукъ овчаръ съ кавалъ унесень,
тамъ сѣячъ на нива сѣѣ;
кърши чучулига пѣсень,
литнала къмъ сводъ небесень,
шъркътъ дългокракъ се смѣѣ.

Ясно слънце отъ небето
сипе хиляди лъчи . . .
Въ ново щастие обзето
тупа радостно сърдцето —
бисерна съзла въ очи!

С. Чилингировъ

На Георгиевденъ.

Като вальсъ.

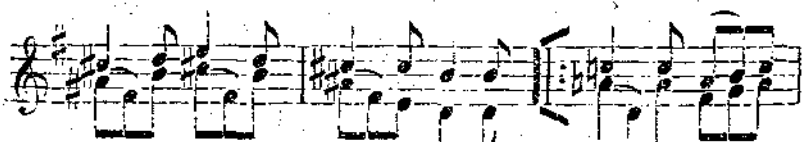
Ап. Кръстевъ

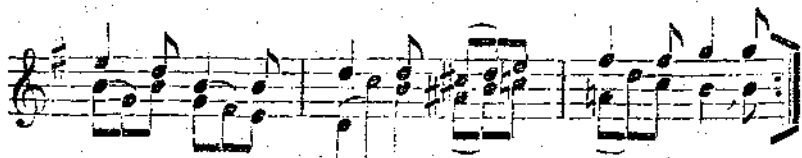
Батко люлчи- ца на- прави, да се люшка

ме за здра-ве. Люшкай, люшкай! Азъ ле- тя

ту на до- лу. ту на го- ре. Дърве- са- та

се вър- тятъ, нѣщо вѣтър- ко го- во- ри.

Люшкай, люшкай! По нагоре —
чакъ до слънчовитѣ двори,
че тамъ златни слънчица
срещатъ палави деца.

Златни ябълки имъ даватъ,
съ медъ и масло ги гощаватъ.
Люшкай, люшкай! Азъ летя
чакъ до ведри небеса.

Медъ и масло и цвѣтя
и на тебъ ще донеса!
Батко люлчица направи
да се люшкаме за здраве.

Ранъ-Босилекъ

Ив. Георгиевъ — гр. Ески-Джумая.

На орань.*)

(Разработка въ IV отдѣление).

I.

— Вие сте виждали орачъ. Разкажете за неговата работа!

— За такъвъ орачъ ще четемъ сега.

— Искамъ да видя, *кой най-хубаво ще разбере четивото*. Обърнете и четете. Всѣки ще чете високо, съ гласъ! . . .

— Разкажи, какво прочете! . . Допълни пропуснатото! . .

— Прочетете го гласно още единъ път и отбележете *непознатитъ думи и изрази*! . . . Кажи непознатитъ думи отъ първия пасажъ, за да ги бележа на таблата. . . . Кажи отъ втория! . . Отъ третия! и т. н.

— Чети първия пасажъ! Разкажи го! Какъ разбирашъ: „та цѣла недѣля“? Какъ разбирашъ: „тихо, кротко“? Какъ разбирашъ: „напои хубаво майката земя“? А „очисти се небето“? Обясни: „засъхнаха нивитъ“! Обясни последния изразъ: „оправи се — време само за орань“! . . Разкажи пасажа съ поясненията!

— И така, думи непознати нѣма.

— Чети втория пасажъ! Разкажи го! Защо „Крайненецътъ“? — Прѣкора на Боне. Обясни: „впрегна пакъ“! Какво разбирашъ: „тръгна следъ ралото“? Какво е то: „хубавъ широкъ валогъ“? Авторътъ обяснява това. Чети следващото изречение! — „Отъ всички страни гора“. По-долу той казва: „Ехото се обади изъ гората“. Припомнете си, когато бѣхме на излетъ и викахме, та гората се обаждаше. На какво мѣсто бѣхме? Обяснете тогава горния изразъ! — Хубаво, широко, ниско мѣсто. Ще отбележа на таблата! „Валогъ = низина, падина“. Обясни: „завѣтъ“! Какъ разбирашъ: „земята изпрѣхнала“? Ами „рони се като захаръ“? Виждали ли сте „копралъ“? — Единъ дълъгъ прѣтъ съ желѣзна огрибка или подострена сплѣскано за стъргане ралото, а на горния край раздвоенъ и дветѣ части обхванати съ желѣзенъ прѣстенъ. Ами защо нарича „братя“ Сивушка и Бѣлча?

— Разкажи пасажа съ поясненията!

Следъ като се пояснятъ непознатитъ думи, учителятъ отбелязва поясненията на таблата, срещу написанитъ такива.

— Чети следващия пасажъ! Разкажи го! Поясни. „Ехото се обади живо!“ Обясни: „тръгна спокойно“. Разгълкувай, „прави усилие“! Ами „върви успоредно“?

— Разкажи съ поясненията!

— Чети другото пасажче! Обясни: „се редятъ бразда, две, три-леха“! Колко е голѣма „лехата“? Какъ се реже „ле-

*) Отъ Елинъ Пелинъ.

ха", кога се сѣе? Въ нашата градина има ли „лехички"? Разкажи, както се поясни!

— Чети другия пасаж! Разкажи! Обясни: „тжжното лице"! Дайте тжженъ видъ на вашитѣ лица! Какъвъ е билъ до сега Бони? Какъ говори натжжениятъ човѣкъ? Тогава какъ трѣбва да се изговорятъ по горнитѣ негови думи: „Де, хайде братя"! Изговорете ги така! Запомнете, че тукъ имаме тжженъ изразъ и трѣбва да го изговаряме тъй, както подходждатъ! Разясни: „лицето му се разведри"! Какво настроение добиха? Какъвъ ще бжде говорътъ му? Какъ ще четемъ следващитѣ изрази на Боне? Прочети ги, както казвате! Отъ де личи още, че става по-веселъ? — Защото почналъ да свири. Какъвъ човѣкъ билъ Боне? Отъ де личи, че билъ беденъ? Разкажи това съ разясненията!

— Чети изразитѣ на Бонел! Вижте, какъ той се отнася съ добичетата си! Какъвъ е тона на говора му? Защо така? Кога казва „горе"? Кога „доле"? Защо само казва, а не ги удря? Защо е пъкъ копралята му? Разкажи и това добре!

— Чети другия пасаж! Разкажи! Обясни: „изпеченъ волъ"! Какво разбирашъ: „Прѣхти съ ноздри"! Покажи „пристѣпля като голѣмецъ"! Посочи: „превила се като кобилица"! Ами „накокорчила опашка". Разкажи това така и т. н.

— Вие видѣхте, какъвъ е билъ Боне първомъ и какъвъ отпосле. Видѣхте и какъ той говори и се отнася съ добитъка си. Прочети сега само неговитѣ изрази тъй, както ги разбрахмел!

— Другитѣ изрази на кого сж? — Тоя човѣкъ-писателъ — се е подписаль следъ четивото. Прочети името му. Негова гласъ сжхжда ли съ тоя на Боне? Дали ще бжде той по-силенъ или по-слабъ? По-тихъ и умѣренъ, или по-смѣлъ и по-бързъ?

— Вижте какъ азъ ще прочета това разказчел!

— Прочетете го сега така, всички! Чети!

II.

Сега ще видимъ колко картини ни представя автора на тази статийка. Прочетете я сами и си отбележете до къде стига всѣка една картина!

— Чети първата картина! — За какво се отнася? — За времето.

Учителътъ отбелязва на таблата: 1 — *Време*.

— Чети втората картина! Какво се описва? — Нивата, Написве се: 2. *Нива*.

— Чети третата картина! — Какво се рисува? — Работата. Написва се: 3. *Работа*.

— Чети четвъртата! На какво се спира авторътъ?

Надпись: 4. *Помощници*.

— Чети петата! — Какво виждаме?

Надпись: 5. *Обноска съ животинитѣ*.

— Чети шеста! — На какво се спира?

Надписъ: 6. *При умората се постоянства.*

— Представете си картинитъ по редъ и разкажете цѣлото съ всички подробности, като вмъкните новонаучени-тѣ думи!

III.

Сега ще видимъ, какво можемъ да се научимъ отъ това произведение на Елинъ Пелинъ.

— Прочетете го сами, размислете върху него и всѣки ще каже, какво се учи отъ тази статийка! . . .

— Ще ви подсѣтя. Какъвъ билъ Боне преди да почне работа и какъвъ става? Защо? Кое го разведрило?

Учителтъ записва на таблата: *Работата разведрява.*

— Какъ се отнасялъ Боне съ добичетата! — Защо? Какви трѣбва да бждатъ обносикитъ ни съ тѣхъ?

Учителтъ записва: *Съ добитѣка да се отнасяме благо и кротко.*

— „Боне поработи и се умори“. Какво направи? Защо? Какво правило ще изведемъ отъ това?

Надписва се: *Следъ умората — почивка.* Постоянство въ работата.

— Размислете върху „умората и преумората“!

— Разсждете, какво ще стане, ако нѣма постоянство!

— Щомъ съ „постоянство“ се печели, да видимъ сега, кой най-хубаво е научилъ да чеге тази статийка!

Изпитватъ се ученици.

Ив. Петковъ — Ломъ.

Изгорѣла прогимназия.

(Изъ практиката ми по български езикъ въ II кл.).

Днесъ залочнахме занятия въ друго училище. Преди 3—4 дни нашата прогимназия изгорѣ.*) Влизамъ въ часъ. Имаме стилни упражнения въ II прогимназияленъ класъ. Щѣхме да привършимъ поправката на съчинението „Зима“, а следъ това ни предстоеше диктовка върху членуване на съществителнитѣ имена. Прочетоха се неохотно една-две писмени работи и беседвахме накратко върху тѣхъ. Ученицитѣ сж възбудени отъ новата обстановка и не проявяватъ особень интересъ къмъ поправката. Тѣ сж още подъ впечатлени-е на онзиденшния пожаръ. . .

— Е, какъ се чувствувате тукъ, въ това училище?

— Не ни е много добре, господинъ учителю, но какво да се прави, като изгорѣ прогимназията ни!

*) II прогимназия въ Ломъ, изгорѣла на 5 февруарий т. г.

— Наистина, ние, хората, лесно свикваме съ нѣкои нѣща и, като се лишимъ отъ тѣхъ, ни е мъчно. . . И на васъ, както и на менъ, е мъчно за училището, дето прекарахме заедно толкова време. Искате ли този часъ да си напишемъ съчинение за изгорѣлата ни прогимназия?

— Искаме, искаме! — отвърнаха всички.

— Каква новина се прѣсна изъ града онзи день, въ сжбота, рано сутриньта? — Зданието, въ което се помѣщаваша прогимназията ни, гори. — Кога чухте тая страшна новина? — Азъ чухъ още презъ нощьта гърмежи и скоро съобшиха, че прогимназията ни гори. — Азъ пъкъ чухъ и гърмежитѣ, и камбанитѣ като биеха. . . Понеже сме близко, прозорцитѣ ни се освѣтиха отъ силния пламъкъ. — А азъ пъкъ чухъ гърмежи презъ нощьта, но и не помислихъ, че може училището ни да гори, чакъ на сутриньта се научихъ. . . — Вие всички ходихте да видите пожара. Какъ стигнахте до училището, щомъ се научихте, че се е запалило? — Все тичахме и задъхани стигнахме до него — Какво ви направи впечатление, като стигнахте тамъ? — Покривътъ се бѣше срутилъ. Още горѣха прозорци, врати, душемета и други нѣща. Всичко бѣ въ пламъци. — Още какво видѣхте? — Пожарникаритѣ гасѣха, но безуспѣшно — всичко бѣ сухо и лесно горѣше. Въ двора имаше разхвърлени нѣща, спасени отъ пожара.

— Вие тази сутринъ очаквахте да имате занятия. Какво си помислихте, като гледахте горящото училище? — Ние разбрахме, че нѣма кжде да се учимъ. Намъ ни стана мъчно. . . — Тѣй, ние не можемъ да не скѣрбимъ за загубата, която ни сполетѣ. Ето отъ тукъ се виждатъ само четири опушени стени. . . Сега накъсо, съ малко изречения, искамъ да опишете пожара. Какъ да озаглавимъ съчинението си? — Нашата прогимназия изгорѣ. — Да излѣзе Славчо да запише заглавието на черната дѣска! Запиши и следния планъ, който ще ви помогне при съчинението:

1. Кога и какъ се научихъ за пожара въ прогимназията.
2. Какъ пристигнахъ до горящото училище.
3. Какво ми направи особено впечатление.
4. Какъ почувствувахъ тая загуба. — Запомнете добре!

Въ вашето съчинение трѣбва да е ясно описана картината на пожара; съчинението ви да буди тѣжни чувства, поради сполетѣлото ни нещастие. Ще гледате мислитѣ ви да сж въ връзка съ заглавието, да сж последователно изложени и, най-сетне, обърнете внимание да сж граматично правилни изреченията.

Пишете!

— Да прочетемъ нѣколко писмени работи и да ги поправимъ. Чети, Кириле!

— *Нашето любимо училище изгорѣ.*

„Отивахъ на училище, това бѣше въ сѣбота. По пѣтя срѣщахъ мои другари, които се бѣха заприказвали за нѣщо, научихъ се и азъ, че училището гори. Стигнахъ и що да видя! Видѣхъ само черни пушечи, покривътъ се бѣше срутилъ а куминитѣ стърчаха. Въ двора имаше много разхвърлени нѣща. Застанахъ при желѣзната ограда, а презъ ума ми минаваха мисли за изгорѣлитѣ дневници, книжки и бележници. Азъ седехъ около единъ часъ и презъ това врѣме наблюдавахъ какъ нѣкой отъ гредитѣ пушеха и се събаряха съ голѣма сила.“

— Да разгледаме съчинението на Кирила. Защо е озаглавилъ той съчинението си така? — Още съ заглавието иска да каже, че училището, въ което се е училъ, му е скъпо, мило. — Изтъкналъ ли е това въ съчинението си? Слушайте! Ще ви прочета съчинението му. — Той не е описалъ, какъ е почувствувалъ загубата отъ страшния пожаръ. — А какво ни описва? — Той ни описва — кога и какъ е научилъ новината за пожара; какъ е стигналъ до горящото училище; какво му е направило особено впечатление, като е гледалъ пожара. — Какъвъ недостатъкъ има съчинението му? — То не е завършено. — Да видимъ сега последователно ли е изложилъ мислитѣ си? — Да, той ни разказва въ такъвъ редъ, както се е развила случката предъ очитѣ му — както е въ плана. — Да се спремъ сега на отдѣлнитѣ изречения. Ще чета отначало. Първото му изречение: „Отивахъ на училище, това бѣше въ сѣбота“. Колко мисли има въ това изречение? — Две. — Толкова ли сѣ близки, та ги е отдѣлилъ съ запетая? — Не, тѣ трѣбва да се отдѣлятъ съ точка. — Думата сѣбота е написалъ съ „ъ“. Така ли се пише тая дума? — Сѣбота се пише съ „ж“. — Следващото изречение правилно ли е? Слушайте! — Той трѣбва да го поправи така: По пѣтя срѣскахъ мои другари, които живо разговаряха за нѣщо. — Ами правилно ли е изречението: „научихъ се и азъ, че училището гори“? Отъ кѣде се е научилъ? — Отъ разговора на другаритѣ си. — Какво е умѣстно да се каже? — „Отъ тѣхния разговоръ веднага узнахъ, че училището ни гори.“ — Правилно ли е съгласувалъ думата мой? — Трѣбва да каже: мои другари.

По тоя начинъ поправяме по нататъкъ писмената работа въ стилно, синтактично и етимологично отношение.

— Я да прочете съчинението си нѣкой, който мисли, че го е написалъ по-хубаво отъ Кирила. Чети Стела!

— *Нашата прогимназия изгорѣ.*

Тиха нощ. Заспали сме първи сънь. Тревожни гърмежи ни стрѣскаатъ. Почти необлѣчени скачаме. Стълбове огънь се виждатъ отъ прозореца.

— Голѣмъ пожаръ! вика татко.

— Пожаръ! пожаръ! отвсѣкѣде се чува. Камбанитѣ тревожно забиха. Гърмежитѣ продължаватъ. Прозорци се

отварятъ, врати се хлопатъ, полуоблечени хора тичатъ. — Училището гори! Обаждатъ нѣкои. Боже, каква страшна картина! Нашата кѣща цѣла е освѣтена. Сърцето ми се кѣсаше. Искаше ми се да скоча и да литна да гася, но бѣхъ болна и не ми позволяваха да мръдна. Следъ два дни отидохъ на училище. О, ужасъ! Голи опушени стени и високи черни кумини стърчатъ. Всичко е въ развалини. Нищо не се е спасило! За една нощъ се погребя полувѣковенъ трудъ. Жална картина! Деца съ книжки и учителитѣ ни обикалятъ съ натжжени очи и сърца около още горящата сграда, подобно на малки птиченца около разрушеното имъ гнѣздо*.

— Е, господинъ учителю, обажда се Емиль, азъ нѣмамъ куражъ да прочета съчинението си следъ това, което се прочете сега.

Това, което каза Емиль, размѣ всички ученици. Но същевременно тѣ разбраха, че по тоя начинъ той даде сполучливъ изразъ на онова, което всички почувствуваха при четенето на съчинението. Звънецътъ удари. . .

— Идниятъ часъ ще продължимъ поправката!

Ст. Ньосевъ — Ямболъ.

Кой е нашъ ближенъ.

(Притча за Милостивия самарянинъ).

— И днесъ, деца, пакъ ще говоримъ върху хубавитѣ поучения, които Исусъ Христосъ е изнисалъ предъ многобройнитѣ си слушатели.

— И какъ постъпвалъ той, за да бѣде по-добре и по-лесно разбираенъ?

— Служилъ си съ хубави примѣри изъ живота.

— Защо?

— Защото за много отъ слушателитѣ му — хора простички — неговото учение е било мѣчно-разбираемо безъ примѣри.

— Кѣде виждате да се постъпва и сега така — да си служатъ съ примѣри и упражнения?

— Въ училището, г-нъ учителю! Вие си служите съ примѣри, за да разберемъ по-добре, което слушаме и изучаваме.

— Да, деца, съ примѣритѣ, съ упражненията пѣтищата сѣ по-мѣки къмъ знанията, къмъ науката.

— Кѣде Исусъ Христосъ е търсилъ и намиралъ слушатели си?

— Навсѣкѣде: по села, градове, по сборища и пѣтища.

— Колко хубаво би било, ако и днесъ имаше хора готови да отиватъ по-често при проститѣ хорища и ги поучаватъ на

хубави работи! И днесъ почти на всѣки по-важенъ праздникъ ставатъ сборове по селата, но какъ ги прекарватъ?

— Въ ядене, пиене и игри цѣлия день, и деня завършватъ съ побоища, следъ като се напиятъ до забрава, безъ да има нѣкой да ги въ нѣщо поучи.

— Вие си спомняте деца, че Исусъ често казвалъ на слушателитѣ си: „Обичайте се единъ другъ! Обичайте ближния си, обичайте и враговетѣ си — Богъ е любовъ“.

— Еднажъ единъ отъ слушателитѣ му го запиталъ: „Учителю, кого да считаме за нашъ ближень, за да знаемъ кому да помагаме?“

— Много често е билъ запитванъ тъй Исусъ, нали?

И тогава, вмѣсто да отговори на оня, който го запиталъ, използвалъ случая и предъ всичкитѣ си слушатели послужилъ си е пакъ съ примѣръ изъ живота.

И тогава, както и днесъ, имало лоши хора — престъпници, които безъ страхъ отъ Бога и законитѣ вършели зло на всѣка крачка — палели, крадѣли, лъжели и убивали.

— Какъвъ билъ примѣра, г-нъ учителю, който е казалъ Исусъ?

— Ще ви кажа, деца. Слушайте!

— Пжтувалъ единъ еврейнъ-търговецъ отъ Иерусалимъ за Ерихонъ по търговскитѣ си работи. Лоши хора влѣзли въ стѣпкитѣ му и гледали кжде и кога да го обератъ, да го убиятъ.

— А той дали е очаквалъ подобно нѣщо?

— Не. Той мислѣлъ, че всѣки е свободенъ да отива отъ едно мѣсто на друго, да си върши свободно работата — стига да не причинява зло другиму.

— И днесъ не е ли тъй и у насъ?

— Да, деца, и по нашитѣ закони всѣки е свободенъ да върши свободно работата си, стига да не причинява зло другиму.

— Слушайте по-нататъкъ!

— Зли хора проследили търговеца, настигнали го по пжтя при едно пусто глухо мѣсто: едни запазили пжтя да не би да се зададе нѣкой, а други спрѣли търговеца, обрали го, били го до смъртъ и го оставили цѣлъ облѣнъ въ кръвъ.

На неговитѣ молби презъ сълзи да го оставятъ поне живъ, като му взѣли паритѣ, жестокитѣ хора останани глухи.

Съ болка въ душа и молба на уста спомнилъ той за своитѣ деца, които ще остави сирачета, но нищо не помогнало. Глухо само отекнали въ пуститѣ мѣста отчаянитѣ му писъци и молби. Взели разбойницитѣ всичкитѣ му пари и го оставили полумъртавъ трупъ.

Никой отъ никжде не се показвалъ. . .

— Какво е било положението му, деца?

— Можете ли си представи, какво би изпитвалъ всѣки въ душата си на негово мѣсто?

— Нищо, г-нъ учителю, не е чувствувалъ, защото билъ битъ до смъртъ.

— Чакалъ е, г-нъ учителю, да мине нѣкой и му помогне..

— Мислилъ е, г-нъ учителю, само за своитѣ деца и жена, които не знаели, какво става съ него.

— Тѣй, деца. Тѣй изначало не чувствувалъ, но не следъ много се поупомнилъ и тогава го обзело страхъ и голѣма мжка.

— Защо мислите?

— Защото чувствувалъ ясно вече положението си — цѣлъ въ рани и кръвъ и ако никой не мине да му помогне, ще умре отъ изтичане на кръвта, нечутъ и невиденъ отъ никого. Тогава сълзи порой заливали лицето му и мжка страшна е топила сърцето му при мисльта за тия, които оставя.

А кого оставя?

— Да, свидни, скжпи сж децата за родителитѣ. Тѣ работятъ цѣлъ животъ за децата си. За негово щастие, наскоро се зачули стжпки: задалъ се пжтникъ — единъ еврейнъ свещеникъ.

— Какво мислите си е казалъ въ душата ранениятъ?

— Той очаквалъ часъ по-скоро да го наближи, види и му помогне.

— Да, деца нали и свещеникътъ е човѣкъ, нали и той има сърце? Нали най-после свещенникитѣ сж Божи служители и съ дѣлата си трѣбва да показватъ, какъ да живѣемъ, да си помагаме и обичаме.

Затуй ранениятъ съ премалѣли погледи и сетни сили се опиталъ да се обади и помоли за помощъ, но не можалъ: нѣмалъ сила да проговори?

— Какво мислите сторилъ свещеникътъ?

— Отбилъ се, г-нъ учителю, и помогналъ на ранения, съ каквото можалъ.

— Взелъ го, г-нъ учителю, въ колата си, ако е билъ съ кола.

— Може да е прибързалъ да съобщи въ Ерихонъ. . .

— Не, деца, свещеникътъ не сторилъ нищо — отминалъ си спокойно. . .

И защо мислите?

— Може да не е забелѣзалъ, г-нъ учителю.

— Била е пълна колата му, та не можелъ да го вземе.

— Уплашилъ се е и гледалъ да си отмине, за да не го нѣщо набеда.

— Не, деца, той го видѣлъ и чулъ, защото не билъ глухъ, за да не чуе тежкитѣ му охкания, но подминалъ спокойно. . .

Защо мислите е постъпилъ така?

— !?

— Защото билъ човѣкъ безъ сърдце. Не съмъ длъженъ да помогна на единъ непознатъ нещастникъ, ако и да билъ той евреинъ.

Ранениятъ съ препълнени отъ сълзи очи и съ болка въ душата си останалъ безпомощенъ срѣдъ пѣтя. Миналъ единъ левитъ (църковенъ служителъ), сжщо евреинъ.

И той си заминалъ спокойно предъ охканията на умирающия нещастникъ.

А кръвта на бития течела все повече, на очитѣ му притъмнѣло и той чувствувалъ вече края си.

Но за негово щастие миналъ единъ самарянинъ. Шомъ го видѣлъ, той слѣзълъ отъ коня си, набърже му превързалъ ранитѣ и, безъ да се бави, качилъ го на коня си и бърже го отнесълъ въ Ерихонъ, дето го настанилъ въ единъ хотелъ. Повикалъ лѣкаръ да го прегледа и му помогне. На другия день си заминалъ, като оставилъ пари и поржчилъ да го гледатъ, докато оздравѣе“ . . .

Исусъ замълчалъ. Слушателитѣ отдѣхнали облекчително, като чули, какъ се намѣрилъ най-после добъръ човѣкъ да помогне на нещастния търговецъ. На нѣкои отъ слушателитѣ очитѣ се налѣли съ сълзи отъ омиление за нещастника.

— Други, г-нъ учителю, може да сж осждали свещеника и левита, които минали и заминали, безъ да погледнатъ търговеца.

— Тогава Исусъ се обърналъ къмъ запитвача съ думитѣ: „Кого считате сега за ближенъ на ранения“? Всички отговорили въ единъ гласъ: „Самарянина“.

— „Идете и правете и вие като него! Помагайте на всѣкиго, който е въ нужда, безъ да гледате какъвъ е“, завършилъ Христосъ.

— Помислете, деца, защо Исусъ е завършилъ съ тия думи?

— Защото левитътъ и свещеникътъ били евреи и не се съжалили надъ нещастния търговецъ, който сжщо билъ евреинъ, а самарянинътъ който е билъ отъ друга народностъ, безъ да гледа на това, погледналъ на евреина като на човѣкъ, съжалилъ го и му помогналъ, защото билъ човѣкъ съ добра душа и сърдце. Той гледалъ на всѣкиго като на ближенъ, когато е въ нужда и трѣбва да му се помогне.

— Ето и на картина случая съ ранения и милостивия самарянинъ.

— Вижте, какъ самарянинътъ грижливо качва на коня ранения, отпусналъ се като мъртавъ, и бърза да го занесе въ Ерихонъ.

— Вижте, каква мжка се чете въ лицето на самарянина при вида на умирающия търговецъ. (Картината се по-

ставя на видно мѣсто, за да я добре и по-дълго наблюдаватъ децата).

Сега единъ да разкаже самъ случая съ търговеца. Други! Още единъ!

— Днесъ подобни случаи възможни ли сж, деца?

— Има ли и сега хора съ такива корави сърдца предъ нещастieto на другитѣ?

— Да, деца, подобни случаи не сж рѣдки и днесъ.

И днесъ следъ хиляди години отъ Христа хората не сж станали по-добри. И днесъ виждаме много често подобни примѣри. И днесъ много хора сж съ сърдца — камѣкъ предъ нещастieto на другитѣ и не се считатъ длѣжни да помагатъ на нещастницитѣ.

Райна Б. Герчева — с. Тестеджий (Провадийско).

Кжща на чистници.

Единъ день презъ м. декемврий м. г. участъковиятъ медицински фелдшеръ ми поднесе малка книжка, изпратена му за разпродаване. Форматъ на учебникъ, 18 стр. Само нѣкакви 5 лева. Веднага я купихъ. Не бѣ евтината ѣ цена, която ме накара да я взема, а заглавието, което носѣше. То гласѣше: *„Новитѣ американски методи за здравна просвѣта на народа“* — изводъ отъ рефератъ, четенъ въ австрийското д-ство за учил. хигиена въ Виена отъ D-r Leo Burgertein, превелъ д-ръ Ст. Г. Тончевъ¹⁾.

Нѣмамъ за целъ да разглеждамъ книгата и да се произнасямъ за нея. Всѣки който я прочете, споредъ разбирањята си, ще я оцени.

Искамъ да обърна вниманието на колежитѣ само върху единъ пасажъ отъ нея, който би могълъ да бжде използванъ отъ всѣки учитель, привърженикъ на добрия редъ и чистота въ класната стая. А колко се улеснява, опростява работата на учителя съ тая хигиенична мѣрка! Теоритическитѣ наставления за чистота на тѣло, дрехи и др. падатъ предъ тая тъй проста и лека мѣрка. Живъ примѣръ сами децата даватъ.

Ето и самиятъ пасажъ: „Въ долнитѣ класове на едно училище въ Санъ-Франциско, напр., за чистотата на лицето, очитѣ, ушитѣ, носа, шията, ноктитѣ, облѣклото и др. учительтъ е нарисувалъ на единъ голѣмъ листъ кжща, построено

¹⁾ Доставя се отъ редакция на в. „Здравецъ“ — гр. София

на отъ бѣли тухли и покрита съ бѣли керемиди. При всѣки утрененъ прегледъ намѣри ли се, че на единъ редъ чинове (сѣдящи единъ задъ други) горепоменатитѣ органи на училищитѣ сж задоволително чисти, то една керемида или тухла се боядисва съ опредѣлена боя. Всѣки редъ чинове си има своя боя и всѣки се стреми да изпревари другитѣ и да има повече боядисани тухли и керемиди“.

Нарисувахъ кжщица на рисувателенъ листъ. Въ нея личатъ ясно само керемидитѣ. Стенитѣ сж гладки (безъ означени тухли).

Обяснихъ на децата, въ що се състои работата, какво тѣ сж длѣжни да съблюдаютъ. Опредѣлихме боитѣ. Радостъ! Възклицания! . . . Но на третия день видѣхме непрактичността на предложения редъ за боядисване на керемидкитѣ. Ако единъ въ редицата не е изправенъ, керемидка не се боядисва, а съ това губи цѣлата редица. Почнаха се негодувания: „А! че то само за единъ сега и за насъ нѣма да се боядисва!“. И решаваме друго нѣщо. Номериране чиновѣтѣ. Тѣ сж 11. И по една щастлива случайность и нашата кжщичка има 11 реда керемиди. Номериране и тѣхъ. На всѣки редъ керемиди отговаря единъ чинъ съ двама ученика. Промѣняме и боитѣ. Щомъ редовѣтѣ сж номерирани, излишни сж и разновиднитѣ бои. Всички редове ще се боядисватъ съ червена боя. Така ще имаме естествено боядисана кжща съ червени керемиди.

Всѣки день, сутринъ и следъ обѣдъ, преди да започнемъ занятията, преглеждамъ всички ученици. Ако всичко е въ редъ, боядисвамъ за всѣко преглеждане по една керемидка (за всѣки чинъ въ съответния редъ). Така че на день се пада по две керемидки. Но ако единъ отъ двамата другари по чинъ или и двамата въ нѣщо сж неизправни: неизмити ржце, неизрѣзани нокти, скжсана дреха; незащито копче, невчесани коси, неостригани (за момчетата), кални дрехи, незакърпена или кална торба (чанта за учеб.), -- губятъ право на боядисана керемидка и съ това оставатъ назадъ. Децата много бързо схванаха тая игра и почнаха скоро да ставатъ много вискателни. Сами единъ други се оглеждатъ и не допускатъ ни най-малки опущения. Ако нарочно пропустна нѣкаква малка дребулия, тѣ веднага викатъ: „А, ето тука има разпрано, тука има незакърпено, както трѣбва; върви да те види госпожата! Какво се криешъ?“ Или: „Г-жа, Неда нѣма копче на блузата си! — Брей, ами че то сега се скжса! Дръпнаха ме за дрехата. — Съ Марито го търсихме, хе тамъ го намѣрихме“. А въ понеделникъ пъкъ, когато преглеждамъ кой се е измилъ и преоблѣкълъ въ сжботата, още отъ вратата ме посрещатъ: „Госпожа, Донка, Руска или еди коя не е преоблѣчена!“ А виновника! Горкиятъ само примигва и

нищо не може да каже за свое оправдание. Какъ си дератъ гърлата! . . . Еди кой хастара на палтото не зашилъ, на престилката или сукмана на еди коя си имало малка дупчица. Не допушатъ да се боядисва керемидка. И, когато намѣрятъ и най-малка нередовностъ, протестиратъ и искатъ моята присѣда. Веднага за следующия прегледъ нередовността се изправя. Когато само единъ отъ двамата другари е виновникъ за не боядисване на керемидки, почва се караница или наставления: „Ей, Василе, защо не се оми ти?!“ „А бе ти защо не се преоблѣче? Ама следъ обѣдъ нали ще се преоблѣчешъ?“ Или: „Ей, лапе, ще те пера, ти защо не се чистишъ? Нѣ, останахме назадъ!“

Единъ любопитенъ случай. Една заранъ Неда дохожда съ малка дупчица на престилката си. Видѣха я всички и не допуснаха да се боядиса керемидка. На обѣдъ Неда забравя да закърпи дупчицата, не се досѣтила и да си тури друга престилка. И идва така въ училище. Но веднага съобразява, що да направи. Нейната майка, на гости у тѣхни роднини, близу до училището. Отива тя при майка си и смѣнятъ престилките. Остава своята скжсана и препасва майчината си нова. Но бедѣ! Нали не е по мѣрка — дълга е. И тя я прегъва подъ блузата си; оставя ѝ потрѣбната дължина. Ала отъ детското око нищо не убѣгва. Недкината хитростъ се открива, и всички въ единъ гласъ викатъ: „Неда турила майчината си престилка!“ Надпреварватъ се да ми обясняватъ съ най-голѣми подробности измамата и пакъ не допускатъ да се боядиса керемидка.

Постоянно пресмѣтатъ, кой чинъ колко керемиди ималъ боядисани, колко още оставатъ небоядисани, кои сж най-напредъ, кои сж най-подиръ и пр.

Тая мѣрка промѣни и поведението на децата. Тѣ станаха каточели по-кротки, по-тихи. И азъ съмъ спокойна. Леко върви работата. И въ най-голѣма калъ децата идватъ чисти. Започнахме тая работа въ най-калните дни на селото. А нашето село държи първенство въ това отношение. Резултатата още въ първия день бѣ на лице: нѣмаше изцапани ученици. Всички грижливо се преглеждаха и почистваха.

Сжщия прегледъ правѣхъ и по-напредъ; такава е моята практика. Даже при всѣки новъ часъ преди влизане ученицитѣ си изтупватъ дрехитѣ, изчистватъ си носовѣтъ, изтриватъ си обувката. Това е навикъ вече у моитѣ ученици: щомъ чуятъ звънеца, тичатъ задъ училищното здание да се приготвятъ за влизане. Но все имъ идваше като натрапено. А сега тая кжщичка направи своето — леко, непринудено, безъ много теории.

Трѣбва да отбележа, че за реда и чистотата въ учебната стая се грижатъ самитѣ ученици. Моята учебна стая е нѣкогашна коларска работилница. Наистина, доста сносна,

съ източно изложение, но въ нея се влиза направо отъ улицата. Имаме само една обикновена стъргална (желязна скоба) на две крачки отъ вратата. Никаква друга стъргалка, ни отривалка! Вече втора година сме въ тая стая. До преди Коледната ваканция имахме плетени отъ децата отривалки отъ сухи царевични листа (ластуна). А сега, въ най-голямата калъ, нищо. Но все пакъ стаята е чиста. Никаква калъ изъ нея. Ако случайно падне нѣкое парче, дежурнитѣ веднага помитатъ всичко.

Вече втория месецъ, откакъ прилагаме мѣрката, посочена въ цитираната брошура. Радваме се на боядисанитѣ керемиди. Редоветѣ сж вече на половина. То се знае, ще има и редове, които ще се догонватъ отподирѣ. Но безъ това не може. Има деца упорити, които не се подаватъ лесно на добритѣ примѣри.

Обучавамъ сега III отд. За пръвъ пътъ такива резултати. А какво би било, ако тоя похватъ се приложи още отъ самото постъпване на детето въ училището!

Написахме си съ общи усилия и съчинения за кжци цата, нейното назначение, редъ и пр.

ИЗЪ УЧИЛИЩЕТО И ЖИВОТА.

Миръ чрезъ училището По инициатива на Женевското Международно бюро за възпитание*) презъ Великденската ваканция се урежда въ Прага *международна педагогическа конференция*. Задачата на конференцията е, да посочи, какъ и съ какви срѣдства училището може да съдействува, за да се постигне *разбирателство, братство и траенъ миръ между народитѣ*.

Въ конференцията могатъ да участвуватъ педагози, учители и училищни дейци отъ всички страни. Официаленъ езикъ въ нея ще бжде *есперанто*. Всички доклади и реферати, четени на други езици, ще се превеждатъ на този езикъ.

Програмата на конференцията е следната:

16 априль, сжбота.

Прокламация на мира отъ Чехословашкия „Червенъ кръстъ“ въ заседателната зала на парламента.

18 априль, понедѣлникъ

Откриване на конференцията. Приветствени речи. Изборъ на бюро.

I заседание: Психология.

1. Психологически основи на възпитанието въ полза

*) Bureau international d'education, 4, rue Charles Bonnet, Genève.

на мира. Рефератъ отъ *Пиеръ Бове*, професоръ отъ Женевския университетъ.

2. Научни изследвания на детскитъ чувства и предразсѣдъци: методи и резултати. Отъ д-ръ Д. А. Прескотъ отъ Харвардския университетъ.

3. Една анкета върху детскитъ чувства. Отъ Рудолфъ Фридрихъ, гимназиаленъ учителъ въ гр. Бърно.

4. Възпитанието въ полза на мира и учебниците по естествознание. Отъ д-ръ Стан. Камаритъ — гр. Братислава.

II заседание: Обучение.

1. Учебниците по история въ новитъ държави споредъ анкетата на Карнегиевата дотация.

2. Борбата срещу войнственитъ ръководства. Отъ представители на френскитъ, нѣмскитъ и др. учители.

3. Усилия за строителство. Предложения на *Комисията за умствено сътрудничество*.

4. Какво е направено въ страната на галитъ.

5. Обучение въ защита на Обществото на народитъ. Отъ проф. Л. Кронебергъ — гр. Бийдгосцъ, Полша, и проф. Казимиръ — Хага.

Вечерта другарска среща или конференция за широката публика.

19 априль, вторникъ.

III Заседание: Възпитание.

1. Самоуправлението на ученицитъ (Self government), като подготовка за Обществото на народитъ: а) арбитражъ, б) зачитане на малцинствата.

2. Международното сътрудничество и размѣна на училищни материали. Отъ единъ полски делегатъ.

3. Междуучилищна кореспонденция (опити на „Червенъ кръстъ“). Отъ единъ Чехословашки делегатъ.

4. Междуучилищна кореспонденция на живитъ езици.

5. Междуучилищна кореспонденция на есперанто. Отъ М. Ханъ, училищенъ директоръ въ Дрезденъ.

6. Международни лагери и размѣна на ученици. (Опити въ Чехославия, Полша и др.) Следъ пладне заседания на комисии́тъ за проучване на предложенитъ резолюции.

Вечерта — закриване на конференцията.

Санитарна служба въ Женевскитъ училища. Съ законъ отъ 1924 год. всѣки ученикъ е задълженъ да се запише за членъ на *Училищната осигурителна каса за болестъ*. Членската месечна вноска е 1.75 шв. франка.*) Родителитъ, които иматъ две или повече деца въ училище, се ползватъ съ отстъпъ.

*) 1 шв. франкъ = 26.75 лв.

Презъ изтеклитъ две години касата е постигнала много добри резултати. Нейни лѣкари преглеждатъ грижливо по два пѣти презъ годината всички ученици. Тѣ попълватъ за всѣки ученикъ отдѣленъ листъ съ сведения за здравното му състояние.

Когато нѣкои ученикъ се разболѣе, родителитѣ съобщаватъ на осигурителната каса. Тя веднага имъ издава записка, съ която могатъ да повикатъ всѣки лѣкарь, който живѣе наблизу до жилището на детето и който е приелъ да работи по условията на касата. Лѣкарътъ посещава болното дете и се грижи за лѣкуването му. Следъ това представя на осигурителната каса бележка, въ която посочва, колко посещения е направилъ, а на началника-лѣкарь на касата съобщава диагнозата на болестъта. Лѣкарства се доставятъ отъ нѣкоя отъ аптекитѣ, които сж приели условията на касата. Аптекарътъ представя на последната смѣтка за стойността на лѣкарствата. Родителитѣ не плащатъ нищо нито на лѣкаря, нито на аптекаря. Всички разходи се поематъ отъ осигурителната каса.

Следъ като се привърши лѣкуването, родителитѣ сж длъжни да платятъ на касата $\frac{1}{4}$ отъ направенитѣ разходи.

Презъ 1925 год. била дадена медицинска помощ на 11,672 деца.

При касата е уредена и жбна поликлиника. Въ нея работятъ всѣки день предъ и следъ пладне трима лѣкари. Поликлиниката се състои отъ една чакалня и нѣколко кабинета. Въ чакалната сж поставени на маси различни детски списания и книжки. Децата могатъ да ги разлистватъ и четатъ, докато чакатъ. За добрия редъ въ чакалната се грижатъ нѣколко милосърдни сестри.

Когато нѣкой ученикъ има нужда да лѣкува жбитѣ си, получава отъ учителя си единъ формуляръ, съ който се представя въ поликлиниката. Тамъ му връчватъ другъ формуляръ, въ който се отбелязва, кога трѣбва да се явява за лѣкуване. Въ сжщия формуляръ учителътъ отбелязва часа, въ който ученикътъ е тръгналъ отъ училището, а лѣкарътъ — часа, въ който е излѣзълъ отъ поликлиниката. Така се контролира, колко време е употребено за лѣкуване. Формулярътъ се пази отъ класния наставникъ.

Въ поликлиниката се попълва за всѣко дете отдѣленъ формуляръ, въ който се отбелязва, какви и колко жбни операции сж направени. Той се пази въ жболѣкарския кабинетъ.

Касата е уредила и една училищна баня, въ която единъ пѣтъ седмично всички деца, намѣрени нечисти, се изжпватъ отъ милосърдни сестри.

Основното училище въ Япония. То има два курса: *доленъ съ шестъ* отдѣления и *горенъ съ два или три* класа. За-

дължително е само учението въ долния курсъ, но младежъта, обикновено, посещава училището повече отъ шестъ години. Въ двата курса се изучаватъ следнитѣ предмети:

Предмети	Брой на седмичнитѣ уроци								
	Долень курсъ						Горень курсъ		
	I отд.	II отд.	III отд.	IV отд.	V отд.	VI отд.	I кл.	II кл.	III кл.
1. Нравоучение	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2. Японски езикъ	10	12	12	12	8	8	8	8	8
3. Смѣтане	5	5	6	6	6	6	4	4	4
4. Японска история	—	—	—	—	2	2	2	2	2
5. География	—	—	—	—	2	2	2	2	2
6. Естествознание	—	—	—	2	2	2	2	2	2
7. Рисувание	—	—	1	1	2	2	2	2	2
8. Пѣние и гимнастика	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Всичко . .	21	23	25	27	28	28	26	26	27

За момичетата се предвиждатъ отдѣлни часове за рж-кодѣление — въ долния отъ 2—3 ч., а въ горния — по 4 часа седмично.

Презъ 1925 г. въ Япония имало 25,582 основни училища съ 9,020,619 ученика.

Основнитѣ учители се подготвятъ въ *петокурсни* педагогически училища, въ които се приематъ ученици, свършили горния курсъ на основното училище.

Въ педагогическитѣ училища се изучаватъ предметитѣ: нравоучение (1, 1, 2, 2, 2),*) педагогика (8, 8, 8, 8, 8), японска и китайска литература (3, 3, 3, 3, 3), английски езикъ (5, 3, 3, 3, 3), история и география (4, 4, 3, 3, 2), математика (4, 4, 4, 3, 3), естествена история (2, 2, 2, 2, —), физика и химия (— 3, 3, 3, 3), гражданско учение и народно стопанство (—, —, —, 2, 2), земедѣлие и търговия (—, —, 2, 2, 2), краснописъ (2, 1, 1, 1, —), рисување и ржчна работа (3, 3, 2, 2, 2), музика (2, 2, 1, 1, 1), гимнастика (5, 5, 5, 4, 4).

Допускатъ се да учителствуватъ и гимназисти, следъ като свършатъ *едноюдишенъ педагогически* курсъ. Въ тоя курсъ се преподава нравоучение (2 ч.), педагогика (8 ч.), японска и китайска литература (3 ч.), математика (2 ч.), естествена история (2 ч.), физика и химия (2 ч.), гражданско учение и народно стопанство (2 ч.), земедѣлие и търговия (3 ч.), рисување и ржчна работа (3 ч.), музика (3 ч.).

Особени грижи се полагатъ за здравето на ученицитѣ. Презъ 1923 г. имало 21,115 училищни лѣкари. Всяка година презъ априлъ всички ученици се подлагатъ на общъ лѣкарски прегледъ. Въ това отношения Япония може да служи за образецъ и на по-напреднали страни.

*) Заграденитѣ въ скоби цифри показватъ броя на седмичнитѣ уроци въ класовѣтѣ.